

המזכפה

עתו שבועי

רכר עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת .....

מחיר החתימה על המצפה עם
ההוספה הספרותית החדשית:

באוסטריא-אונגריא:
לשנה 7 כתרין
לחצי שנה 3.50
לרבע 1.75

באשכנז:
לשנה 8.— כתרין
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרין — 9.50 פראנק.

על "המצפה" בלי ההוספה הספרותית
אין לחתום.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות אי הכוליות לנשאים
לפי גודל השטח.
ברכת מו"ט חצי הכתר. בראש הגליון
שני כתרין
גליון בודד 12 קרר.
מכתבים בלתי חשויים לא יתקבלו.
כ"י, שלא נרפסו, לא יושב לבעליו.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
דק שם מקומו החדש, כי אם גם שם
מקומו הקודם.

האדרסה לבית המערכת ולארמיניאטריציה:
„Hamicpe“
ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

Kraków, 19 Września 1906.

גליון לח

קראמא ב"מ אלול תרס"ו.

צנומים וכבוד מדמה. אך בהיותנו לעם אחד ניכל
להחזיק מעמד נגד כל הרבים והנמרים הקמים עלינו
להכחזנו; אך כשבונו קוממיות לארצנו נשוב להיות
חיים רעננים בריאים ושמחים. וכל הטובה הזאת
הלא לפנינו היא, נושיטה ידנו ונקחנה! היום אם
בקולו נשמע. אמרו חכמים, „אם ישראל עושים
תשובה נגאלים ואם לאו הקב"ה מעמיד עליהם
מלך כהמן וכופן לעשות תשובה". מלך כהמן כבר
קם לאחינו תרס"ב, ניקלי טפש מאחשודוש וויטה
רשע ערום מהמן. ועלינו להודות, כי מעשי מלכות
הרשעה לא עברו בלי כל רשם, כי מהחיה יצא
פרי תנוכה. כי כבימי עלילת הדם כדמשק בשנת
תר"ן זכרו עתה בשנת הזכרון כל פזורי אחינו
למפלגותיהם ולמושכותיהם בכל הארצות, כי עם
אחד הם, עם אלקי אברהם בתענית צבור,
בעשרה בטבת, נאספו כל יהודי אוסטריה אל בתי
כנסיותיהם ויתודו לפני הקב"ה גלוי לבל העמים,
כי רק כמעל ופשיעה כהשו עד רנה במולדתם
באשמת מדיהיהם עברי האצילים, כי רק יהודים
הם לכל דבר. אחרי אשר במלה תענית צבור על
כל צרה שלא תבוא במשך דורות אחרים מרפיון
האמונה בזמנינו, התאושש עמנו כשנה הזאת, להכיר
כי אצבע אלקים היא, ויבנע קשי ערפו ויקרא
לצום לבכי ולמספר בערי"ח אלול. והמעשה הזה
קרה עתה ברור הכרזל, דור חכם בעיניו, השותק
לכל רעיון נשנכ מחמשת החושים והמודר גם את
עולם הנפשות כאמת הכנין. בגליציה ובוקבינה נסדרו
בתי הנוך, אשר מנמת פניהם ליהוד את הדור הבא,

ואמנם לא רק מעתה והלאה תהיה תרס"ו
שנת הזכרון בתולדות ישראל כל הימים. כח הרמיון
אשר לתמימי עמנו נבא גדולות ונפלאות לשנה
הזאת זה שלש מאות שנה. ואך תחת הנאלה
וההרות, אשר חזו עליה המצפים לישועה, היתה
לשנת נקם ושלם, למקור עני ונרודים לאלפי אלפים
מעמנו. את כוס התרעלה שתינו, חכלי משיה
סכלנו — ומשיח עורנו ממנו והלאה, ככל אשר
נהפכה שנת דר"ב כימי הגאונים, אשר חזו עליה
חכמי התלמוד גאלה וישועה, מרוחה לאנהה ומששון
לאסון. שנת הזכרון היתה שנת תרס"ו מדור דור:
בעורה צפונה בחיק העתיד עטורה ערפלי טהר
ונגה תקוה; עתה, כאשר נהפך העתיד לעבר, אך
כאב אנוש ותמרורים ילווה כל ימות עולם. הנה
כי בן נמלא לעינינו דכר המתאונן בחכמי המדרש
„כל והיה אינו אלא שמחה, כל והיה אינו אלא
צער". קוינו לשמוע שופר של יובל ודרור — והנה
קול שופר של מלחמה על הצר הצורר אותנו ולא
בארצנו, כי אם בארץ נכריה, אשר גם בשלומה
לא יהיה לנו שלום ואך מאולת נריע אתה תרועת
נצחון. כל מכותיה יכו אחינו שבעתים, ואם רפא
לה, לא ישבעו מהלכה וטובה. קול ענות חלושה
יענו הם בראש וקול ענות גבורה בימים יבואו
רק לאזרהיים.
זה הוא גורל העם הנודר כמדבר העמים
וכל תקוה לימי מנוחה וטובה כארצות גלותנו אך
חזון שוא ופתויי הכלים, אשר יפתונו המתכוללים
האווילים הזונים אהרי אלהי הגוים כעבור פרוזים

את כל קוראינו, סופרינו וידידנו הננו מברכים
בכוחי ושנה טובה ומברכת.
מו"ל „המצפה“.

שנת הזכרון.

לעת צאת השנה תעלינה בזכרוןנו ביי משים
כל הרעות הרבות והצרות המרות, אשר מצא את
עמנו הנענה והאובד בכל ימי השנה ומצינת היא
שנת התרס"ו בכל שנות דורנו ואף ברורות רבים
לפנינו בגזל וחמס, ברדיפות ורציחות, בהרגות
ושמדות, בפיואות ואכזריות. פלבה תלמיד מכהק
להמילניצקי, אשר קדמהו בשמונה דורות, ושנת
תרס"ו אחות לשנת ת"ח, שנת רנ"ב (גרוש ספרד)
ושנת ג'תת"ל (הרכן הכית). לא בעט ודיו על ספר
גרשמו זכרונות השנה הזאת, כי אם כחרב ודם
כלב האמה הישראלית וזכרה לא יסוף מזרע יעקב
עד דור אהרון. שם עולם עשו להם סלבי הצפון,
אשר עלו ברשעתם על כל הלאמים הראשונים
והאהרונים; כי גם הרומים גאוני העריצות והאכזריות
לא ידעו לרטש את ההרות ולמלאן נוצות ולתקע
סמרי ברזל בעינים חיות כחסירי הצר. כל התלאות
והפרעות, אשר עברו מימות פרעה ועד ניקלי,
נצבו לפנינו בשנת הזכרון הזאת כמו חי בכל
צבעיהם השחורים ובכל תקף מרירותם. ביתר עז
נרגיש עתה עול שעבוד מלכות וביתר שאת נתהנן ביום
הזכרון הבא לאלקי המשפט, להעביר ממשלת זרון
מן הארץ ולמלך לבדו על כל יצוריו בצדק ומישרים.

ולאט נשאי העטרה המאדמה
עד פסא הפבוד מעל לשמי-רמה.
ניגישו המנחה בכבי וקיעה
ותבך — כביכול — גם השכינה...
א. ל.

איוואן המכשף.

(משיחת החסידים).

בימי הצריק הכרדיטשובי רבי לוי יצחק ז"ל
גר בכרדיטשוב שר אחד ושמו איוואן, ומכשף גדול
היה וצורר יהודים וילחץ מאד את היהודים ככל הפלך
ויציק להם וביחוד ליהודי כרדיטשוב, כגורו עליהם
גזרות שונות, ובאסרו על הניצרים, לבל יקנו בלוס
אצל היהודים, ולא ימברו להם מאומה. ולא די שהרע
להם בפועל, עוד העיק להם כמעשי בשופיו הנוראים,
כפעם בפעם באו היהודים מכל מקומות הפלך לרבים
הקדוש ויכבו לפניו, ויספרו לו, כי איוואן כצר להם
מאד. ויצטער הרב מאד, וישתדל בכל יכלתו להכריע
את איוואן, אולם לא יכל לו. ואיוואן ידע, כי הרב
היהודי שונא ושומם אותו ורוצה להכריעו, ויתאזר
וידוין ויצא לקראתו בקסמיו ויאמר לנצחו, וילחמו
שניהם מלחמה נוראה וארוכה. לא כחרב ולא כחנית,

כמעט העטרה קארץ נשמטה.
כאלו היצירה מוזת התמוטטה.
ופמליא של מעלה פלה נרעשה.
נבהלה מראות וקררות לבשה. —
טפות של דם מכצפצות בעטרה.
שנשפך פמים בימי זעם וצרה.
דם אבות וקנים ונקים ונערים.
שנפלו חללים מידי האכזרים.
דם ילדים רפים טהור ונקי.
שנקרעו לגזרים, נשרפו ונהקו.
וטפה על טפה העטרה נוטפת.
עדו שהיו דברכה שוטפת.
בלה מזהירה כאךמימות נוקרה.
מפיצה סביבה אימים וזעם.
...ויבנו המלאכים ותפולנה הדמעות
עד הכתר שקשרו לאלהי הצבאות.
ויתערבו בדמעות יתמים ואלמנות.
באנמת האמללים בדם הקרבנות.

פיריטון.

הבתר.

(לזכר הרוני רוסיא בשנת תרס"ז).
ועולות לשמים תפלות ואנחות
שך שיות פוזרות, אמולות נדחות.
ומעלה מעלה הן עפות ודאות.
פיונות קטנות הומיות נהלאות.
ומלאכים טובים ומליצים ישרים,
פוחקים לרנקה דלתות ושערים.
ומתחילים לרקם מחושי-התפלות,
מפניני הדמעות, מספירי-התהלות.
מזהר-התקוות, מענעי-הקבאות.
פטר לקנים, הרובב בערבאות.
*
אך פתע מה מאפיל פניהם המבריקות?
ידיקם רוערות, כנפיהם משיקות?

העליונים ויאמרו לעשות קץ בפעם אהה לכל הנועה החרות. הם בפו את המניסטרם לבטל את כל חכמת הלברלים, גם המתונים, לבער אחרי כל עתון חפשי ולבטל את כל עקבות ההנחות, שנתנו הממשלות הקודמות באונס. עיד כח הצבא איהן, אין צרך לשמוע דרישות העם. רוסיא חזרה לעת עתה לימים שלפני המלחמה; ריאקציא גמורה. ואת הצר ישלחו השרים לפיל מעט על פני הים בספינתו, למען לא יאמרו כי הצר חלל דבריו. הם יעשו סדרים בעצמם וכאשר ישוב יאמרו לו: ראה, כמלך אנחנו יודעים למשול, לולא טוב לבך, כי עתה לא באה עלינו כל המרידה. — הגנרל מרפוב, שימר ראש הצר, מה פתאום. הרבה שמועות נפלאות נוצרו על אדות מורה. יש אומרים, כי עכריו המיתווה כסם המורה, יש אומרים, כי נגלה קשר בבית הצר, עבדי החצר בקישו לשלוח יד בצר ובכל משפחתו וכאשר קצף הצר על מרפוב, אבד זה עצמו לדעת והצר ברח בסתר כספינה ובני משפחתו ברחו במסכה רך אשכנז. ויש אומרים, כי חנסיך הגדול וולאדימיר חנקו, יען יעץ את הצר לקים הבטחותיו. כמה אמת יש בשמועות האלה לא נודע. ע"פ השמועה הרשמית מתמרפוב במחלת הלב והצר הלך למיל על הים, ככל איפן נראה. כי העלימו שרי החצר את דבר מות מרפוב ימים אחדים ואיזה יחס בין מותו ובין יציאת הצר מסקומו — יש.

ברית צרפת ואנגליא. הברית שכרתו צרפת ואנגליא בשנה שעברה רק לענינים מדיניים, לעזר אשה את אחותה בדיפלומטיה, התרחבה עתה גם בצבא. אנגליא נעשתה בעלת ברית צרפת גם למלחמה, כמו אשכנז ואוסטריא. פרטי הברית עור לא נודעו, אבל אין ספק כי ישנה ברית כזאת. להכלית זאת העורך ממשלה אנגליא את עניני הצבא באופן שתוכל להעמיד בעת מלחמה עד תשע מאות אלף איש חיל, אף שאין באנגליא חובת הצבא על כל אדם. ואדירי רוסיא רואים ועיניהם כלות, כי התחברה צרפת בעלת בריתה עם אויבתה אנגליא. אמר אמרו ברוסיא לברות ברית עם אנגליא, להתפשר בכל הסכסוכים באויא, אבל מי זה יברות עתה ברית עם רוסיא ממלכת השודדים, היכולה להפך כלה בלילה אחרי.

לך: וע בהחלה גבולות בין חוג פעולה מועצת הממלכה ובין חוג פעולה ועדי המדינה. הענין הזה אינו שייך כלל אל חוק תקון הבחירה ורק הואנה הם מבקשים, לדרוש בשכר הפסד הרחבה זכות האוטונומיה של המדינות הפרטיות. יהר באי-כח האומים, מלבד הרוטנים, הכרחו להסכים ובכל זאת לא היתה ההצעה משיגה את הרוב לולא נטפלו להם שנים מבאי כח האשכנזים האצילים שונאי תקון הבחירה. הרבר נמסר לוועד בן ועד לדין בו ומי יודע עד כמה ישמיהו אם לא יקומו הפועלים בכל העצמות עום לעשות קץ לתעלולי המיוחסים גזולי החרות. — ראש המניסטריום האוסטרי וראש המניסטריום האונגרי החלו לשאת ולהת על דבר הפרשה בין שתי הממלכות, אך לא זו עור אחד מהם במלוא השערה מנקרת מצבו.

המרידה ברוסיא. תמהים הם שרי החצר של הצר על עצמם, בי עצה פשוטה ובדוקה היתה להם, לכלות את המורדים מן הארץ ולא עלתה על דעתם עד עתה. והעצה פשוטה כל כך עד שהשתמשו בה כבר המלכים הקדמונים, מלכי אשור ורומא. עיר, שיש בה מורדים אחרים דורשים מאה יושבי העיר למסרם ואם לא ימסרום, השמר ישמרו בלם והעיר תחרב ותשם, כעיר נדחת. הממשלה האופיציאלית תבוש להשהמש בתחבולות ראקציות באלה, סטולפיץ נבלם מפני חכריו באירופה, כי החזירו בארצו מנהג ישן, שכבר יצא מן המורה. אבל מה יעשה האמלל, והוא ידע מראש, כי מניסטר ברוסיא אין לו רק ערך דקורצי, לנוי ולקשום, אבל הזכות לעשית ולהנהיג אינה בידו, כי אם ביד שרי החצר הנעלמים, שאינם חויבים באחריות מעשיהם. בן נודע כי הזכח בשדלץ וזכחים אחרים לא מאת המניסטריום החלטו ויפקדו כי אם מאת הנסיך הגדול ניקולאי בן ניקולאי, הגראף איגנאטיעוו והשר הישיש, אביר שרי הצר פובידונסוב. בדרך הזה בטוחים הם, כי יכלו בעת קצרה את כל המורדים. אך אין צרך לפי דעתם להשמיד את המורדים הפרבוסלבים, בזה יובלו להעלות חמת כל העם וגם חיל הצבא יכול לסרב לשלוח יד באחיהם; די להשמיד את ערי היהודים, להחרים את רכושם לעם הרוסי ואיש לא יפצה פה ברוסיא לריב ריבם, אף לא המוציאליים, כי בן הורה הנסיון והמורדים האחרים ישמעו וייראו. אך הנה פלא! בימי הזכח האחרון מצאו המורדים עוד עון להרוג בשדלץ את עורך הזכח עצמו האברסט מיחאנובסקי ובוארשא את ראש בתי האסורים האברסט יאקובלעוו והקצף יצא בעבור זה על כל העיר ווארשא, להחדיבה ולשומה לתל שמש, אם לא ימסרו יושבי העיר את המורדים. בנצחון הגדול, שנצחו חיל הצבא בשדלץ, גבה לב השרים

לכונן את מפלגת המשכילים כאמונה צרופה ויראת שמים, כמזמר וטהרה, כיריעת התורה ויריעת עמם. אמנם הרהורי תשובה מתנוצצים בקרבנו, רוח חיים מתרגשת במחננו, רואים אנו כבר כרמיונונו את היותה הישנה החדשה, אשר תמאס בחלוקים הברדים בין דת ללאמיות ובין תורה לחכמה, בין אזרחים לפועלים ובין חסידים למתנגדים וככל הניבים הריקים, אשר המחות הקמטנטים של היום עסוקים בהם, ושב ישראל להיות נוי אחד, מאמין בר' אחד ומחזיק בתורה אחת.

ואך זה הרע, כי רק בעת צרה ומות נעזב את חוגינו הצרים ונעשה אנדה אחת לסמך את הנפלים, וכמעט נחל לדבר על החיים והנה המאנתו הראשונה, שנאת חנם, אשר החריבה את ארצנו והגלתנו לבין האומות, שכה לרקד בינינו ולהתל בו. מלכנו הראשון שאול ויהונתן בנו היו שניהם צדיקים גדולים, אבל לא תכנו איש את רוח רעהו ותהי שנאה ביניהם כל ימי חייהם — ורק המות השלים ביניהם, כי נפלו חלל יחדו במערכות ישראל. וכן קונן עליהם דהמע"ה "הנא הכים (בכח ואך בפעל שנואים ולא אהובים) והנעימים כחיהם — וכמותם לא נפרדו" הקללה הזאת רוכצת על עמנו בשנות דור ודור, כי רק לפרענות הננו ערבים זה בזה — ולטובה הננו מפוצצים לרסיסים רק המות יחברנו והחיים יפרידנו. הבה נגרש נא את השמן המשחית מקרבנו ככוננו את לבנו אל השופר הקורא בקול גדול: "ערו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם!" נעשה נא הפעם יד אחת לא רק לשם המתים, כי אם לשם חיים רעננים וטובים, להחיות את עצמותינו היכשות ולהשקותם את אשר תורתנו הקדושה וחכמת חכמינו ומצאנו בקבעת כוס התרעלה, אשר שתינו בשנת הזכרון והשכרון גם מתק ודשן, ואז יכתב ויחתם כלל עמנו לתקופת השנה כספר חיים טובים. תבלה שנת התרס"ז וקללותיה, תחל שנת התרס"ז וברכותיה!

ד"ר יוסף זליגר הלוי. קראקא.

ענינים מדיניים

אוסטריא. מהנגדי הקון הבחירה המציאו החבלה חדשה לנסות לעכב את צאת החוק לאור. בא-כח הפולנים בוועד הממונה על תקון הבחירה הציע

לא בנשק, ולא בכלי תותח לחמו זה בזה, כי אם זה נלחם בלהטיו, בכח הטומאה אשר לו, וזה, להבדיל אלף אלפי הבדלות, יצא לקראתו בתפלותיו, בצרופי שמות, ובכח הקדושה אשר לו. ולא יכל הצדיק להבריעו ולנצחו והמלחמה נמשכת והולכת באין קץ וסוף ויהודי ברדימשיב מתעצבים ונאנחים, והברדימשובי שרוי בצער.

פעם אחת לפני ראש השנה, גברה המלחמה ביניהם. ויאים איוואן על הצדיק, ויתרה בו, כי אם לא יבנע מפניו, יפעל בכשפיו, שלא יוכל לתקוע בשופר בראש השנה הממשמש ובא. וישחק הרב לדבריו, אולם בקרבו ראג בידעו, כי מלחמה בברה ערוכה נגדו. ויכון לבבור ראש השנה הבא בהכנות שונות, יותר מכל שנה ושנה, ויאמר לערוך הפעם מלחמת ההכרעה. ויהודי ברדימשוב ידעו את כל אשר נעשה, וירבו בכבי ובתחנונים, ויצומו כלם בערב ר"ה ויתקדשו למחר, לראות איך ינצח רבם הקדוש את איוואן המכשף הנורא.

* * *

יהי היום, יום הבסא, יום תרועה, יום שבל העולם נדון בו, ויבית הכנסת של הרב מלא אנשים מפה אל פה. הצדיק עומד ומתפלל בהתלהבות עצומה ובקול אריר וחוק, רומה שהוא בוקע שחקים בקולו האיום, וכל העם מתפללים אחריו בהתפעלות ובכינה

על המצפה

הסרת חרפה.

בית הדין הגדול בוויין הסיר לע"ע חרפה מעל היהודים. בנוודע נאשם היהודי הזקן יעקב שמערן,

במים, בלם שופכים שיח ומהרהרים בתשובה. דברי המוסר נגמרו. אח"כ התחיל הצדיק להמליץ טוב בעד כו' בני ישראל (כך היה דרכו תמיד, הוא אהב מאד את אחיו היהודים ומתוך אהבתו העזה, לא מצא בהם שום שמץ דפי—רק טוב. מספרים עליו, שפעם אחת דאה עגלון יהודי עומד עטוף במליתו ואזור בתפיליו ימושח את אופני עגלתו בעטרו, וישא את עיניו כלפי רקיע ויאמר: "ראה נא רבש"ע, עד כמה תמימותו של היהודי הזה מגערת, אפילו בשעה שהוא מושח את עגלתו, הוא מתפלל אליך"). וכך אמר בהמלצתו: "העדים שאמרו כתבידינו הוא זה", כלומר בכל לילה הנפשות עולות השמימה, וכותבות בספר הזכרונות את כל מעשיהן, שעשו ביום, ובשנהפשות הללו עולות בליל ר"ה השמימה, והן עומדות לדין ומזודות על מעשיהן, שעשו בכל השנה, ואומרות, כתב ידינו הוא זה. אמנם המאנתו, אבל אנוסים היינו, קמנים היינו, כלומר, אבל איננו אשמים כלום, כי אנוסים מן היצר הרע היינו, קמנים בדעת היינו, המשנה פוסקת ואומרת "הדי אלו נאמנים"... אוי רבוננו של עולם! חמאנו לך, אבל לא כמזיד, חס וחלילה, כי אם היצר הרע אנס אותנו, ואנו שומים היינו, ועל פירין תורתך הקדושה, נאמנים אנחנו, ופטרורים מן הענש, ועליך מוטל לברות ולחיות אותנו, לאלתר לחיים, ולשנה טובה...

הרב גמר את דבריו, ובתהלהבות עצומה

טילעס ומשניו ד"ר רפאל לאנדא ומר אברהם מרגליות. בעודם באולם התיכל קבלם ראש הסקציה במניסטרים ד"ר פריס וישאלם על מצב המסחר פה. ויספרו לו, כי בגלל המהומות ברוסיה הורע פה מצב המסחר, שהיה קשור בנימים רבים עם רוסיה. ראשי הקהלה התאוננו לפניו על עני אחינו בארץ הרשעה ויתארו לפניו את כל הרעה אשר מצאתם בעת האחרונה. "הרכב מרגיו", ענה השר, "מרגיו?" שאל נשיא הקהלה בתמהון, "ומדוע לא המחינה הממשלה, שיש בידן למחות, מדוע יכלו לשלוח אניות מלחמה לטורקיה בדבר אי-הסדרים במוקדון?" "ולחינא?" הוסיף ד"ר לאנדא.

נשיא הקהלה הגיד לו, כי הרבר נוגע גם באוסטריא, כי הפרעות ההן הכולנה לעבור גם הנה. הלא לפני זמן קצר עוד לא האמינו, כי העכירנה הפרעות נגד היהודים לפולין הרוסית ועתה זביחות נוראות כאלה בערי פולין, והמסחר האוסטריא כבר סבל הרבה מזה. אחרי כן נכנסו ראשי הקהלה אל המניסטרים. המניסטרים ד"ר פארשט קבלם בסבר פנים יפות ונשיא הקהלה הגיד לו את חפץ הסוחרים היהודים. ביחוד התאוננו לפניו ראשי הקהלה על חוק שביתת יום א' המעיק מאד ליהודים בגליצא, אשר במעט בלם ישתהו בשבת ועליהם לשבות שני ימים רצופים, לכן נחוץ מאד לשנות את החוק בשביל היהודים השוכתים בשבת. המניסטרים הקשיב בשום לב אל כל דברי נשיא הקהלה ויבטיח לו, כי יבחן את הרבר הזה ובל במה שיתאים לעקרי הפוליטיקה הסוציאליט יעשה את חפץ היהודים. — בערב עשה ראש האזרחים ד"ר לעא משה לבבור האזרח ובין יתר הקרואים היו גם נשיא קהלתנו ומשנהו ד"ר לאנדא. ממחרת הקהיל נשיא הקהלה את פרנסי הקהלה לישיבת מיוחדת. הנשיא פתח את הישיבה במספר מר על הרוגי שרלץ ויתאר בצבעים נאמנים את שבר עמנו בארץ אויביהם ויבך בכי גדול בדברו, גם כל השומעים כבו עמו. הנשיא העיר את פרנסי הקהלה, להחל לעשות דבר בעד אחינו, אין אנו יוצאים ידי חובתנו בשבתנו חבוקי יד. גם בחולה שאין לו עוד כל תקוה אין מתיאשים כל עוד שעודנו חי. ויספר להם את דבריו עם השר ד"ר פריס. הנשיא הציע לבוא בדברים עם קהלת היהודים בוויין, קהלת וויין התחבר עם כל הקהלות באוסטריא לאגודה אחת וכלן יחד ידרשו מאת ממשלת אוסטריא, כי עם כל הממשלות הגדולות ביחד תדרוש מאת ממשלת רוסיה לחדול מן הפוליטיקה הפראית והאכזרית הזאת. ההצעה התקבלה פה אחר. עתה על כל יהודי אוסטריא באיש אחד לצאת לישע אחיהם ברוסיה. ואם יצא הרבר הגדול הזה אל הפעל יהיו כל בני עמנו חייבים תודה לנשיא קהלתנו הד"ר שמואל טילעס.

ביום ה' שבוע שעבר בא הלום המניסטרים למסלות הברזל ד"ר פיין דר שטא. בין כל הרפוטציות שקבל, קבל גם את נשיא קהלתנו ד"ר טילעס וסשהו ד"ר רפאל לאנדא. המניסטרים שאלם לשלום היהודים בקראקא ויאמר, כי שמע הרבה על אדות הבנינים העתיקים של היהודים בקראקא ובשעת הכשר ילך לראותם. ראשי קהלתנו מנו את הרב מר שמואל צבי שמואל בן הרב הגאון מו"ה גדליה שמואל האבר"ק פרמישלא למורה דת ישראל בנמנוים של הממשלה. הרב מר שמואל צבי שמואל נמר חוק למורי נמנוים בפני עצמו. הוא ת"ח ויר"ש, יש לו תעודה על ידיעותו בתורה מאת הרה"ג ר' בנימין ווייס ממשרנוביץ. —

הגנו מברכים את ראשי קהלתנו לבחירה היפה הזאת. **יאמרא**, יום שמחה וחג היה ליושבי עירנו, כי ברוב פאר ובכבוד חונך ביהבנ"ם הגדול, אשר נבנה במשך שתי שנים ואשר אין ערוך אליו ביפוי; כי אמנם הוא בנין מפואר כליל היפי. כמה תלאות עברו על ראשי עירנו בעת החלו לגשת אל הבנין מצד אנשים קשי ערף, אשר עמרו בצד נגדם, להניאם מלהוציא את המפעל הטוב הזה לפעולה ארס, כאמרם כי לא יבצעו את אשר החלו; אך אין לך דבר העומד בפני הרצון ופרנסי עירנו לא נחו ולא שקמו ובחריצות נגשו אל המלאכה, אף כי באוצר הקהלה לא היו רק כעש ת אלפי בתרים והנה בנין נשגב נצב לפנינו בעד מאתים אלף כתר. ע"ב ביתר שאת התחולל השמחה בלב כל אנשי עירנו כלי הבדל מפלגה ואף על פני המהנגדים הראשונים נראו עתה אותה גיל בראותם, כי פחד שוא פחדו, פן יפשיטו ראשי הקהל את עורם מעל בשרם ויעמיסו עליהם מס ונהפוך הוא, כי לא הכבירו את אבפם עלינו, בנפש הפצה יקנה כל איש מושב בכיהבנ"ם בפי מסת ידו. הבית עומד על בר נרחב על הר נבוה ובפנים עינינו לא תשבענה מראות את כל הציוורים הנפלאים מעשי ידי אמן וגם ארון הקדש אשר אין כמוהו ביפיו ומגודות הבכף המאירות ככח אלקטרי. — ביום א' לפני הצהרים התאספו כל אנשי עירנו מקטן ועד גדול בכיהבנ"ם הגדול, אשר משם הוציאו כל ספדי התורה ותחת חפת כבוד מקושטה

מענה על האכזריות השליכו המורדים מהמפלגה הפולנית הזאת במכה על חברי ועד הסתר הנ"ל, שנים מהם נהרגו והשלישי נפצע קשה. אחרי המעשה הזה אמר הנציב: "לעולם לא אסלח ליהודים". הגזרה נגזרה מאתו בהחלט לפני שבועות, כאשר התכבלו המורדים הפולנים בנפש שר השוטרים שם, אז הבינו את הפגרום. הגדודים החונים בעיר הוצאו משם, בי הם משפעים מהמורדים וישמה באו הגדוד החונה בכיאלא וגדוד פרישים זר. הגדוד הזה "עבר" גם בכיאליסטק באמונה. גם בלי תוהח הכיאו מביאלא. מנהלי ההרג היו פקירי הצבא מהגדוד הנזכר. הם באו העירה שני שבועות לפני היום הנועד ויהלכו בחוצות וירשמו את שמות הסוחרים היהודים ומספרי בתיהם. סופר העיר שמע בליל הזבח במו"ש, כי פקיד צבא אחר "שעבר עבודתו" בבית יהודי אחר, שאל: ואיה המספר 56. בבית ההוא היו כתי המסחר של הסוחרים העשירים. מן הבית הזה הוציאו הרוצחים יהודי זקן ופקיד הצבא דרש ממנו בסף. כאשר לא היה לו לתת הרנהו מיד. בהודעת הממשלה נאמר, כי אנשי צבא משחררים בזו הון היהודים וזה שקר, ככל העיר שרלץ לא נמצא רק איש צבא משחרר אחר, שהרגוהו חבריו הנוצרים, יען מאן לתת להם כספו ושעונו. גם אנשי המאות השחורות הרבים בעיר לא התעסקו בפגרום הזה רק אנשי הצבא לבדם תחת יד מצביאיהם. העיר עומדת זה כמה במצב המצור ועל הסוחרים לסגור חנויותיהם בשעה ח' בערב. ובערב ההרגה במו"ש פקד נציב הצבא ענגלקע בערמה, כי מותר היום לשבת בחניות הפתוחות עד השעה העשירית, למען הקל את העבודה לשורדים. הפטרולים נכנסו לכל חנות וחנות ויגידו: "היום תובל לשבת פה עד שעה י', מכרו כאות נפשכם עד כדי שבועכם!" — מספר ההרוגים אינו ידוע עוד בדיוק, יש אומרים קמ"ב ויש אומרים קכ"ח, הממשלה כבר דאגה, שלא תודע האמת מהרה. ע"כ נפצעים קשה נמצאים בבתי החולים, מלבד אלה שבכתים ובחרכות. כמעט כל מעונות היהודים נשודו. הנזק עולה לכמה טליונים.

מכתבים מערי המדינה.

קראקא. ביום השבת שעבר התעכב בעירנו המניסטרים למסחר ד"ר פארשט בדבר חפירת תעלות המים ויבקר את הבנין הנהדר של לשחת המסחר שנגמר בשנה הזאת. בין כל גדולי עירנו, שבקרו את המניסטרים בבית ההוא היו גם נשיא קהלה ד"ר שמואל

בוכים ומיללים, אברהם, יצחק, יעקב, נופלים על פניהם ובורעים לפני כסא הכבוד ומתחננים, "חמול נא רבון העולמים על רבי לוי יצחק בננו העלוב". אראלי שחק בוכים לרבן של ישראל השדוי בצער, ובל אילי תרשישים, אירי איומה, עומדים ומלמדים זכות על הצדיק, מיכאל מימין מהלל, גבריאל משמאל ממלל, בשמים אין כאל, ובארץ מי כרבי לוי יצחק רבן של ישראל.

פתאום התנשא הרב באדי, פניו האירו, לחייו הרוות, שהיו עד עתה לכנות כסיד, התאדמו. צחוק של שמחה רחף על שפתיו. ויקרא בניל, "יהי שם ד' מברך! נצחתיו, נצחתיו, נצחתיו לעד..." ויקח את השופר ויתחיל לתקוע, ותתפלא כל העדה בשמעה את קול תקיעת השופר, ויהי אור בבית הכנסת, ועל כל פנים נראו אותה שמחה וניל.

עוד לא כלה הצדיק את תקיעות השר"ת, והשמועה הגיעה לבית הכנסת, נפל איוואן באין אונים ומת במיתה משונה, ולפני מותו השליך מעליו את הצלם ארצה, ויקרא, אמנם חטאתי! רבי לוי יצחק הצדיק, ואני ועמי הרשעים...
שמואל צבי ווייס.

מוזג בכפר ביאלאכרזעני אצל לאנצוט, כי הרג את האבר השכור נדינאר, שהיה שונאי. ביום 30 אפריל ש"ז נמצא האבר הזה שוכב מת רחוק מאה צעדים מאסמו של היהודי וגלגלתו רצוצה. החשד נפל על היהודי הזקן הנ"ל, כי היה לו ריב עמו ביום המעשה. שטערן טען, כי נקי הוא, אבל עד אחר, האבר באלאוואנדער, העיר, כי ראה את שטערן ממרחק מאה צעדים באישון לילה בשיבו מן המקום, שנמצא שם ההרוג. לעומת זה הביא שטערן שלשה עדים, שהיו עמו בעת ההיא, שלפי דברי העד המחיב ראהו בחוץ. הקטגור האשים את כל שלשת העדים בעדות שקר, אבל השופטים הנשבעים לא מצאו בהם עון, ובכל זאת חיבו את הזקן בשמונה רעות, כי המית את האבר בצדיה וביה"ד חרץ עליו משפט מות בתליה. נגד המשפט הנפתל הזה ערך הפרופסור ד"ר יוסף רונבלט מקראקא, שרב את היהודי חנם, מחאה על עוון הרין. כשבת שעברה בא הדבר לפני ביה"ד הגדול במחלקה הפולנית. פרופסור רונבלט הוכיח את מנרעות המשפט בכיה"ד ברישא ואת הסתירות בדברי העד האחר, בין דבריו הראשונים אצל חוקר הרין ובין דבריו אצל השופטים, ובכלל אין כל ראייה על הרצח על ידי היהודי. ביה"ד הגדול דחה את מחאת הנאשם, אבל במל את המשפט בגלל פקפוקים, שמצא במעשים, שעליהם יצא גזר הרין. הרבר יבא שניה לפני ביה"ד של המשבעים ברישא, לפני אותם שונאי היהודים עצמם, שהוציאו על יהודי זקן בן פ"ד שנה משפט מות בלי כל עדים וראיה, רק בכדי לעשות מצוה, לעשות יהודי לרוצח נפש. כבר היה מעשה ביהודי, דימר ואשהו, שביה"ד הגלילי ברישא הוציאו חייבים שלש פעמים את המשפט. כי האזרחים הנוצרים ברישא רצו דוקא להמציא לכנסיה יהודי רוצח דתי ויריבו בכיה"ד הגדול. בכל אופן ראוי הפרופסור רונבלט לתהלה, שתבע את עלבון עמו לא בתור עורך דין המקבל כל משפט כהוד עסק, כי חנם עשה את הרבר לנול חרפה חנם מעל עמו, כמו שעשה גם במשפט דימר הנ"ל.

פרטי ההרגה בשדקין.

הועד הפועל הציוני בקלן קבל את הפרטים האלה משליחו המיוחד, ששלח לשדלץ לחקור בדבר: סבת ההרגה היא נקמת נציב הפלך וואלזין, לפני חדשים אחדים יסד לשבת סתר, אשר אנשים אחדים עבדו בו וביניהם שר העיר. הועד הזה הצטין באכזריות עצומה וביחוד הרשיע מאז נהפש ועד הסוציאליים הפולנים, שענום השוטרים באכזריות רובים מתו תחת ידיהם. בתור

התחיל לומר יחד עם כל המתפללים, "למנצח" ו' פעמים. ובכבי ותחננים אמרו, "מן המצר". אח"כ לקח הרב את השופר בידו, ויבך את הברכות וישם את השופר בפיו לתקוע. אך לחרדה כל המתפללים לא הוציא השופר שום קול, ויגם שניה לתקוע, אבל לריק, נראה כאלו נסתם השופר. ויגם עוד הפעם, ואין קול. ויהפוך את השופר, ויקרא לתוכו, "ויהי נועם" ג' פעמים, ויגם שלישית, אולם לשוא כל עמלו ותחלש דעתו, ויפול על פניו ויבך בכי מר, גם כל המתפללים נעו בכבי, והמתפללות בעזרת נשים, השמיעו קול יללה ותרבינה בבית הכנסת החרדה והאימה ותתגברנה עד שעה תמימה. אח"כ התנשא הרב ויגם עוד הפעם לתקוע בשופר; אבל השופר לא השמיע שום קול, ויתמרמר הצדיק וירם ידיו למעלה ויאמר: רבון העולמים! אם לא טוב בעיניך שאתקע אני בשופר לפניך, הא לך את השופר, ויתקע איוואן בשופר!... ובדברו השליך כחמה את השופר מידו, ויפול על פניו וירם את קולו בכבי... ותקולות והבכיות הנוראות התבקעו ויעלו השמימה, ויגיעו עד לפני כס ארון צבאות, ותחרד הפמליא של מעלה, חיל ורעדה אחזו את מלאכי הרחמים, משרתי עליון, וימוגו בלם בכבי. והשמן ומלאכי הזעם שמחים ועליונים, פורצים בשחוק ועושים למו יום טוב, עוד מעט ופנה היום והצדיק הברדיטשובי לא יתקע בשופר... האכות הקדושים,

זרה ומזויפת, כמו שמבואר בפירוש בדברי רב אחד קראקאי במכתבי הפלסטר. ביהמ"ד הנסרא ע"ש ר' ארון בקראקא, הוא ביהמ"ד של ראשי הקנאים. בו יתפללו רק חסידיו כובד ושיניאווע. בחור הנחמד בצינות או בריה השכלה גרש יגרש בלי חמלה, נקי הוא ביהמ"ד הזה מכל שמש תרבות ומטה שקורין "השכלה". ובביהמ"ד הזה חלקו בשעת בחירת הגבאים פתמאות בחירה נדפסות פולנית: Czlonkowie wydziału stowarzyszenia Chasydym Rab Aion שמת הקנדירטים גם הם ככתב פולני, רק בצד גם ככתב יהודי, כי בעוה"ר לא בקרו הבוחרים הזקנים את ביה"ס הקדוש ויוכלו היו לבוא לירי מעות בבחירה. איזה מעט יש בדבר הזה? האם לא יבינו הבוחרים בכחמ"ד ההוא יהודית? מי יוכל להוכיח לנו, שאין זה התבוללות פשוטה? ביהמ"ד של ר' ארון הוא לפי"ד רוב חבריו ביהמ"ד של בני תוכל ומשך ולעך, אשר במקרה קבלו אבותיהם דת משה.

הבחירה בכבודי-זכותישוב. נצחו הפיזיעים תתנ"ה דעות השיג ר"ד גלד ורק תניד הקנדירמ היהודי. אם ישמחו הפיזיעים על זה דומה שמחתם לשמחת התקפיס ברוסיא על נצחונם נגד העם. בעריצות. כנזלה בעזרה כלמעלה הוא נקל לתקפיס לנצח, אבל נצחון בבחירה אין זה. אלו היו כל הבוחרים הפיזים לנפש, לבחור כאשר רצתה נפשם בו, אז אין ספק כי הרוב נפל כגורל שמנד. בשוטרים כפו את הבוחרים. שעות מתים רשמו בין בוחרים, דעות החליפו, בסתר מנו את הדעות ולא נתנו איש להביט על מסתריהם. הכל מותר להם, כי להם היכולת והכל אסור לעם, כי הוא החליש. באופן הזה אין מעצר לנצח. ד"ר גלד התקף בזכותישוב ייטב כמועצת הממלכה. אבל נבחרה העם איננו וגם אלה, שבחרו בו, רוכס לא ברצון עשו זאת, כי אם מיראתם מפניו. נקשו פושעי ישראל לקבע עוד הפעם את עמם, לנזל מהם בא כחם האחד, שיכלו לבחור בנליציא ולרצון הארור הזה יש עוזרים למדי. קל מאד להרע לחלש ולהטיב לתקף, קשה הוא רק להטיב לחלש. למרות רצון התקף ולזה דרוש עוז, יושר ואהבת האמת, וגבורים צדיקים כאלה המה תנ"ד הבוחרים, שמסרו דעתם לקנדירמ היהודי, ופושעים מוני לב. כונדים אכזרים המה מעט היהודים, שמסרו דעתם ברצון בשביל הבוגד בעמו.

ביה"ס "תורת חיים" בקרקווא. לביה"ס העברי הזה, העימד תחת השגחת נכבדי העיר ובראשם הרב"ג ר' יהושע העשיל, היתה הבחינה הראשונה. אבות התלמידים התפלאו על הכרבה הרבה, שראו בניהם בלמודם במשך הזמן הקצר. התלמידים ידברו עברית כמו היתה זאת שפת אמם. כלם נתנו תודתם להר"ג ר' יהושע העשיל על עמלו ככל כחו להצלחת המפעל הזה. ה. נגלר.

הוצאות מעות בשם. יטמאל שא"ע מראדומישל שב מאמריקה ובערים הקטנות ישנם אנשים השמחים לעשות רע לאדם, אף בלי שום שנאה וסבת. וילשינו עליו, כי לא יצא עוד ידי חובתו לצבא. שאיע הוכיח, כי נכחן אצל הסונסול באמריקה ועתה הוא אזרח אמריקה ולא הועילה לו הצטרפותו ומסרוהו לצבא לארבע שנים, כי בתעודותיו כתוב שאיער תחת שאיע ושר המחוז לא אבה להורות, כי רק מעות היא.

מעשה בעונג נכרי. פקיד מסלת הנזול נוצרי בסקאלאט נשא עיניו על אשת רעהו הפקיד היהודי. בעלה כעס עליה וישמרנה ולא נתן לעונג לדרוך על סף ביתו. כראות העונג, כי אין תקוה לתאותו נמר להרוג את האישה ולשלוח יד בנפשו. עתה מלא החלטתו. האישה הניחה שני ילדים. פ. ימפל.

התבערה בקאזואו. מהעיר השרופה הזאת מודיענו סופרנו: בהודעתי בגליון הקודם לא הודעתי רק הדבר כמו שהוא. כי לא ידעתי עד היכן הדברים מגיעים, את העוני והמחסור בכל תקפו, אשר הסכה השרפה. עתה נגלה הדבר, כי שבר גדול נשברה עירנו. הנשרפים. כלם אנשים, אשר ביתם היה תמיד נהדר בכבוד מרוב כל, היו בן לילה לעניים מדודים, והחגים ואחריהם החרף ממששים לבא. פתחו איפא נדיכים את יריכם והשישו עזרה בצרה לאחיכם האומללים. נוסד ועד בעיר לנהל את העזרה. לשלוח כסף אל ראש הועד. Dr. E. Fried Kozowa

עומדים מרחוק, מה להם ולעניי א"י, העובדים בזעה אפס ולפני לחמם אנחתם תבא ושמים כל במצינם בפרות נטיותיהם? הם יושבים שאננים וחושבים שאם יקנו לעצמם אהרונ א"י לברכה יצאו ידי חובתם. אבל לרוש ברבים לעורר ולהלהיב לבות העם, כמה שבקשו מהם יחיד סגולה — אינו כתוב בש"ע שלהם, אף שהעם ממתין רק על זאת ואומר: אם הדבר נכבד כל כך, כמו שכותבים מא"י, איה הם רכנינו? מדוע לא ישימו הם רב לזה? אבל ב"ה למרות עצלותם ואי רצונם עשה קול החברה, "פרי עץ הדר" והמכתב החוזר מקעזנאק רושם בארצנו אצל מכתב העם, ולא יקנו רק אהרונ א"י.

כידוע גורו רכנינו העניה צבור על דבר צרות אחינו ברוסיא. רב אחד גדול המיל ביום בארנן הרבנים "הל תלפיות" ויקשה קושיא עצימה: "הא אין מצוה על הרחוקים?" הקושיא הזאת כתובה שחור על לבן מאת רב הנחשב בין מנהיגי ארצנו — ויהיה להם לתפארת לדור דורות. עורך העתון העיר לו שגם הוא במכת"ה אינו יושב במח, גם עליו יכול לעבור כום התרעלה, כמו על אחינו ומפני הפחד בלבד מוכרחים אנו להתענות... אם שקמה בזה דעת הרב עוד שאלה היא, כי הפלפל עמוק מני ים ומי יודע אנה יסלסל עוד בענין זה...

שאלת הבחורים עורנה למלה בארצנו. קהלה אחת גדולה ערכה מכתב אל רבני הועד ויניפו עליהם שוט עמם ובתוך הדברים אומרים הכותבים, שאם לא יעשו למובת הכחורים ולא יפעלו פעולה ממשית, אז ישלחו כרוז לכל יהודי ארצנו וכו יגלו כל המעשים המכוערים המיוחסים להרבנים, מנהיגי קופות המזונות ויררשו מן העם, לבלו תת עוד אף פרושה לתמיכת בחורים, כי לתמוך הישיבות במעמדם כהיום, לעבירה תחשב. אם ייעילו הדברים האלה הנמרצים, ספק הוא, כי רצון הרבנים, שלא לעשות מאומה — עז הוא ואף אם הכלה היהדות ייהרס כבוד התורה ע"י מניעתם מפעולה לא איכפת להם, כמו שאמר בפירוש גאון אחד גדול: אמת, טוב הדבר, הכרח לעסיק בזה, אבר אין אנו רשאים להת הבחורים להיות מנצחים ואת עצמנו מנוצחים. רכנינו מסתפקים במעוט, גם אם רק דלת העם הנבערים יעידו עליהם שבעלי תורה ויראה הם. ולמען תת מישג מהגברת השקר ושנאת האמת בחדר משכיותיהם של אותם אשר בשם רבנים נקראו אציין מה שראיתי, שמר יונתן אייבעשיטץ, ציוני נלהב בא:טווערפען, כתב לבע"ב אחד ברעטעה, שרוב דסאמטאר אמר לו: אני ציוני בלב ונפש, אבל אסור לי לפצות פי, כי, אם אתרוע לציוני אהיה נקרא כופר ופישע ישראל בחוג המנהיגים והאדוקים. שאלא. שמואל מיללער.

הוביכו אותם בקול המון חונג בזמירות אל בית-מקדש מעט החדש. שם שר החזן עם להקת משוררים מזמורי תהלים מהאימים המדברים מעניני היום וברכת "הנרות תשועה" בעד הקיסר יר"ה ואחרי כן עלה הרב על הבמה וברברים נעימים וברגש קודש דרש דרשה נכבדה. בשם כל הנאספים כרך הרב את ברכת "הטוב והמטיב" וכל העם ענה אמן בקול אדיר וחזק. על כל פנים נראתה שמחה גלויה. נאווה תהלה ותודה גלויה לכל ראשי הערה הנכבדים וביחוד נשיא-העדה ה"ר זאב צימעט, ה' ליב ווערנער ה' אברהם מאיר ארנשטיין, ה' מאן איינציגער וה' ליבוש עמער, אשר לא חשבו עמל מנפשם עד כי עזבו כמעט את מסחרם וישימו מעינם אך בבניה, לשכלל את הבית דבר לא נעדר ועי"ז הקימו להם שם עולם לא יכרת. שמעון גרין.

וויין. אם עניה היתה עיר הבירה במוסדות של צדקה וחסד, נוספה בה עוד מוסד אחד וזה שמו הנכון, שנקרא לו "בית-המחוי לחרדים, לעניים ואמידים", שחסרונו אצנ מורגש היה בין רוב נכר כדרים וגרים פה, כעניים ואמידים. אלו ואלו לא היה להם עד כה לאכול כשר לפי רוחם. העני החרד מוטב היה לו לחם צר ולא בא לבית התמחוי הקים מכבר, והאמיד גם הוא, אם כי ישנם כתי מוזן כשר למדי, בלי שום חשש, לא הביא בשר אל פיו, רא בא לאכול בבתי מוזן אלה מפני יוקר המאכלים ודוקא לא במעמם ומהרתם. זאת-ראתה ושמה אל לבה החברה הלאומית מספר 9 בית התמחוי האמור בחדרים מרווחים ומסודרים בטוב מעט ומהר, מקום שם יכול כל חיד, האמיד כעני, לאכול שמה לרצונו ולשבעו במחיר מצער מאד, בהיותו עומד תחת השגחת הרב הגאון ר' ישעי' פירסט רב דעת שיפשוהל, והנהנתו מסורה בידי קוראטאריס של ארבעים ושנים איש חוץ מועד של ארבעה ו"ועצים" חמשה תחת נשיאת הישיש הרב חכם מר שלמה זלמן מייזעלס נ' בן הרה"ג ר' רוב בעריש מייזעלס זצ"ל אב"ד דק"ק ווארשא. אהמול יום ראשון א' דסליחות נפתח הבית הזה ברב עם והרב הגאון ר' ישעי' פירסט נ' הנזכר חנכו בדרוש נפלא ונחמד, שבו האר לפני השומעים את ערך המוסד ההוא ועורר כל אחד ואחד לתמכו ולהחזיקו, כדי שיוכל עמיד. יפה דרשת רב נכבד יישר כחך וימי יתן והיה זה גם את לבב כל אלה מעדת השיפשוהל דוקא, כי קשה כשאל קנאת ושנאת יהודי הונאריה ליהודי פולין, ובהיות בו ה"ראשים" ה"יועצים" והקוראטאריס" מורכבים המה מזה, "מין בשאינו ממנו", מתירא אני מאד להיתנו מפטירין כדאתמול ב"קיקיון דיונה". ב' "האוינו" תרס"ו. י. א. טורמשינר.

מקורב ומרחוק.

נשף חשק — כחרדה ביום ר' שנוע שעבר השיא ר' אלעזר פוכס מכפר חודאטשקוב אצל סקאלאט את בתו. החתונה היתה בכפר ההוא והשמחה נשבתה. כאשר התאספו הקרואים מקרוב ומרחוק והמנגנים החלו לנגן נשמע קול שאון בחוש. כארבעים אכרים מן הכפר התאספו ויצורו על הבית ומקלותיהם בידיהם וירגמו את הבית באבנים. מהומת מות קטה בבית, צעקת הקרואים וביחוד הנשים קרעה לבכות ומושיע אין. האמללים נחבאו כאשר מצאו וימסרו נפשותיהם ביד אלקי הרוחות. בעל הבית נסה עוד תחבלה "לכבד" את הפראים בליטרות יי"ש אחרות ויחלק להם גם מזון ומעות ויתחנן אליהם לסור מאורחיו. הפראים אכלו וישתו ואח"כ היתה עריצותם כפולה. החתונה נהפכה לחרדה. כן השתובכו האכרים כל הלילה. הבקר אור נשמטו אחד אחר, אז הקימו את החופה בכבי וכיללה. כן גורל אחינו בני הכפרים הגתונים בידי פראים בוערים. שענים דעה ביהודי. פ. ימפל.

חסידים מתבוללים בקראקא. קוראינו כבר התפלצו לסדי בראותם. כי קצת חסידי קראקא והמתבוללים הקיצונים עשו יד אחת, להלחם בנימניזום העברי, הנוסד להציל בני ישראל מחלול שבת ומידי נכרים. אולי יחשוב מי, כי אד מקרה הוא, שנזרמנו להלחם אלה ממעמם ואלה ממעמם. הננו מביאים בזה עובדה המסימת, כי אמנם רוח התבוללות אחזה את קצת חסידי קראקא ורבים מהם — הנכונים — נלחמים נגד הגימניזום רק משום פטריוטות

מכתב מאונגריא.

לרגלי שאלת הבחורים נתעוררו רבים מבעלי הנפש בארצנו, לעסוק בחנוך הצעירים ולחקור אחר המקור אשר ירעילם. כי אחרי משא ומתן רב בשאלת הבחורים באו לירי הכרה, ששאלה זאת לעולם תעמוד, אם לא תהיה בתחלה שאלת החנוך בבתי הספר, הנהגתם חנוך ראשון להילד. — אשר יצא להם ראשונה, היא הקמת כתי-ספר למורים, כי רק המורים, המה אשר ירחיקו בנינו הלאה מעל לנבול ישראל. הם יוצאים כלם מבית ספר למורים של הנאורים נושאי דגל ההתבוללות והסמיעה ובאים לבתי ספר של הארתדוקסים וממלאים תפקידים באמונה לגדל זררים. סופר ציער מהרבנים החישים, אחד מתלמידי הד"ר ברייער בפ"פ, הוכיח ברב חכמה כמה גדול ההכרח — אם נרצה להציל שארית — להכין בתי ספר למורים כרוח התורה וילמדו שם לדעת את ד' כבבתי ספר להד"ר יונג. אבל לשוא ההתאמצות, מצד המנהיגים לא יעשה מאומה, הם אף זוז ולא יזינו, כי "חדש אסור מן התורה" ובזה יחזיקו אף אם תאבד האומה הישראלית. — לא יאומן אם אציין מעשה שהיה בימים האלה. כקהלה, אשר בקדוש קדוש יעריצו אותה, היו צריכים למורה ויהיו שני קנדירטים, האחר ירא וחרד לדבר ד' ובועל נמוס והשני כופר ומתבולל. אחד מהבחרים דבר טוב בעד המורה החרד ויקם נגדו בן תורה אחד ויאמר בפני שנים ועשרים בוחרים בני תורה והרב בראשם: אין אנו צריכים מורה בעל יואה ובן תורה, כי אין למורה להיות מורנו, וכלי להרים נגדו אף מלה כחרגם הרב בכופר אשר מעשיו הרעים נגלו לעין כל... וכן הוא בקהלות רבות ובעלי הנפש עומדים וצועקים ומורטים ראשיהם, ואין לאל ידם להושיע.

קהלת קעזנאק. כידוע, הוציאה בהשתדלות הרב מר גרינבורג מכתב חזר אל קהלות ארצנו לעשות כמוה ולקבוע רק אהרונ א"י. קוינו שיעשה הרבר רושם ויפעל הרבה על לבות אחינו, אם גם רק מצד האנושות, אבל לדאבוננו גם בזה מעיני הרבנים

להן „הרחבה“ ו„הפסקה“, תלויות ביחוד במצב החיים החמריים של העם בכל דור. חכמי ספרד, שחיו חיי מנוחה, חיי עשר ובכבוד, הרחיבו, מהרבת הלב, את העיון ואת הסברא בתלמוד וצמצמו את ההלכה הפסקנית, ולעומתם חכמי אשכנז, שחיו חיי צער, שסבלו רדיפות וגולה, הפסיקו, מעצור רעה ויגון, את העיון וכוצו את התורה, עד שהעמידו אך על קבצי הלכות ופסקים יבשים, וכן היה הדבר גם בפולן. בימים הטובים ליושביה היהודים, נעשו חכמיהם (ולמשל ר"י פולק והלמידו ר' שלום שבנא מלובלין) „מרחיבים“, ובעת צרה, גזרות ה"ח וה"ט — „מפסיקים. זו היא הסבה העקרית, אך מלבד זאת פעלה, לדעת בעל המאמר הנ"ל, גם הקבלה לרעה על התפתחות דרישת התורה, כי „המקובלים התנגדו להרחבת התלמוד ההגיוני ולא היו מאוהבי הדרישה הפלפולית“.

אבל כל זה מתנגד נגוד גמור אל האמת ההיסטורית. הנה הרמב"ן, הר"ן, הרא"ש, בעל הט"ו ובעל הש"ך, שאותם מביא החכם משערנאוויץ לראיה על הנחתו זו, בהיות השלשה הראשונים, „מרחיבים“ והשנים האחרונים „מפסיקים“ — הם עצמם באמת סוהרים את הנחתו. הרמב"ן אהב את הקבלה, העיונית והמעשית, ונפישו דבקה בה דבקות עזה בהתלהבות יתרה, עד כי אמר עליו הר"ן, „כי הרבה יותר מדי הקע עצמו להאמין בענין הקבלה“ (שו"ת הריב"ש סי' קנ"ו); הר"ן שבע הרבה עמל ברוב ימיו, ובענינו ראה את התלאות אשר מצאו את היהודים בספרד, מחוץ ומבית בי הישיבות היו לחרבן ורוב הקהלות — לבז לעם הארץ (בשנת קכ"ח), ועליו (על הר"ן) עצמו קמו אנשי הככים ומסורוהו למלכות על לא דבר; ⁽¹⁾ הר"א"ש היה „אשכנזי“, אשר מסבת עלילה הוכרח לעזיב את אשכנז ארץ מולדתו ולגור לספרד; הוא היה בן אותה הארץ, אשר בה נרדפו ב"י על צוארם בלי חשך והגלו גולה אחר גולה, והיו צפויים לגרוש ולבליון ככל שעה; ובכ"ז היו כל שלשת החכמים האלה „מרחיבים“ נמורים! אמנם ישב הרא"ש בסוף ימיו בספרד וחדד שם את פסקי הלכותיו והיה תופש ישיבה גדולה בעיר טולטילה עשרים ושלש שנים, אבל לידתו, חנוכו, השתלמותו, עיונו והגיוניו בתלמוד והוראה כרו ב שנותיו, אחר היותו לאיש גדול, ושמושו ברבנות. כל אלה הדברים, העושים בנפש רשם נכר וקים ומטביעים את חותמם על הכונתה, היו כאשכנזי (כי הרא"ש נאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ⁽²⁾), זבשם „אשכנזי“ נודע בכל ספרי הפוסקים. ולא עוד אלא שהוא, הרא"ש, השפיע עוד שפע רב על חכמי ספרד, בשבתו בתוכם ובהעמידו שם תלמידים הרבה מתורות חכמי אשכנז, ופסקיו נתקבלו שם לחק, וסמכו עליו בכל ארץ קשמיליא יתד מעל הרמב"ם. וידוע, כי בעוד שתרותו של הר"ף, הספרד י, לא היתה לו להרא"ש להלכה מקימת, שאין לסור ממנה בשום ענין, ובטל דבריו בכמה מקומות, הנה תורתם של חכמי צרפת ואשכנז נחשבה בעיניו בהלכה ברורה ומקימת, ובל דבריהם היו לו קדש ⁽³⁾, „אני מחזיק — בותב הרא"ש (שו"ת כלל כ' סי' ב', ב"א) — „מסורת שלנו וקבלת אבותינו חכמי אשכנז, שהיתה התורה ירושה להם מאבותיהם מימי החרבן, וכן קבלת רבותינו שבצרפת יוחד מקבלת בני הארץ הזאת“ (ארץ ספרד). ומילנו „מרחיבים“ גדולים מבעלי התוספות, והם היו צרפתים ואשכנזים! יהודי צרפת ואשכנז היו המיד חסרי חפש ומשוללי שלוח, רצוצי משפט וצפויים לגרוש והרג בכל עת מתנרת ידי מלכים ושרים, בהנים ובני ההמון, מקנאי קנאת הדת השלמת, אשר חרשו תמיד עליהם דעה, להמס ולאבדם מקרב הארץ; וחכמי צרפת ואשכנז הם המה, אשר כברחם מארצותם מפני הגזרות והרדיפות, ובהחישם להם מפלט בספרד, הביאו אליה את דרישת התורה ואת הסברא הפלפולית של בעלי התוספות, ומהם נפוצה אותה השיטה

(1) כמוכת מדברי הריב"ש, תלמיד הר"ן (שו"ת הריב"ש סי' שע"ו ותמ"ו).
 (2) ע"י דוד דור וררושיו חיה ע' 69.
 (3) שם ע' 68.

לא היה רוצה כלמדיים בנערותו ולא גמר חק למודיו ואביו שמהו למשרת אצל סוחר וגם שם לא הצליח עד שהכרח אביו לזלחו לאמריקה. שם נכנס לכאנק ויהפך לאיש אחר. בזמן קצת למד את עניני השלחות ובשובו לאשכנז נעשה ראש לכאנק בעודו צעיר לימים ויצליח בכל דרכיו והיה לבעל עסקים רבים וכל עסק קשה, שנכשלו בו אחרים, לקח בירו ויעשהו למעין ברכה עד שמשך עליו בהריצותו את עיני הקיסר ווילהלם ויעשהו לשר המושבות, לתקן את אשר עותו הפקודים המיוחסים לפניו.

פחד מטבח בווארשא. שמועות מהרירות מניעות מווארשא. אין ספק, כי ממשלת הדמים מכינה מטבח עצום באחינו בווארשא ע"י הצבא. כל המסחר בעיר הגדולה הזאת שקט, אין סוחר בא העירה מפחד ההרג. העשירים נסים כבהלה המונים המונים. נאקת אחינו עולה עד לב השמים. טלנרמות אין מספר באות לברלין מאת גדולי היהודים בווארשא. הם קוראים את אחיהם, ראשי חברת העזרה, לחוש לישועתם. לעורר הממשלות הגדולות למהר לצוות את שואפי הדם לאסוף ידם. וזכות יש לממלכות להתערב בדבר, כי הון רב מחוץ לארץ שקוע בווארשא, והכל יאבד אם יחריבו הפראים את העיר, כמו שהחריבו את שעדלעץ. — מטעם ראשי הקהלה לא יתפללו יהודי ווארשא בלילי ראש השנה בצבור.

גנבות נפשות. בענין הנער היהודי, שנכבוהו הגזירות לפני י"ג שנה מכת החולים היהודי בהיות אמו חולה ולאבותיו הוגד כי מת, שרודענו בגליון הקודם, נעתר בית הדין לבא כה היהודי וישלח קומיסיה אל המנזר באוכר, להוציא את הנער ביד חזקה. הנער הושב אל אביו, הוא מציר חדרים כפדגורזע. — לפני שבועות אחדים ברחה נערה יהודית מסוסנובצה בפולן ותבא אל המנזר בקראקא. להמיר דתה. אמה ואחותה רדפו אחריה ובעזרת ד"ר וואשיש הוצאה הנערה ותשב אך אמה. המרחמה בגמנויים העברי לא יאמן כי יסופר באיזו אמצעים יכחו מתנגדי המוסד מצר קנאי החסידים ומנאי הסוציאליים היהודים. ה„נאפשו“ הלשין כגלוי, כי בערמה הוציא ד"ר יונג את הרשיון לגמנויים, כי לא ידעה מועצת החנוך, כי ליהודים יהיה. המלשינות לא הצליחה, כי באמת ידעה מועצת החנוך, כי ליהודים יעד הגמנויים. מלשין בסתר הלשין אצל הפוליציא. בחצי הלילה שלחה הפוליציא קומיסיה אל כל אלה, שנתנו ידם לגמנויים, מוכן מאליו, שלא מצאה כל דבר רע. וסכתבי פלסתר נשלחים אל האבות, שנתנו בניהם שמה המכתבים מלאים אימים, קללות וחרמות. אבל האבות יודעים איזו אנשים שפלים המה הנותבים, שהעירו את כל המלחמה. ורבנינו התמימים שליט"א עוד לא באו לידי הוכחה, כי נפלו ברשת מלשינים פשוטים, כי רק לטובת אנשים פרטים כזויים, שאין כדאי לשים אליהם לב, התחילה כל ההתנגדות ורק בערמה עשוה האנשים למלחמה דתית. באמת רוב הרבנים לא ענו כלל על בקשת הקנאים בקראקא. להסכים אל החרם.

משדה הספרות והמדעים.

תולדות אנשי שם בקראקא
 משנות המאה השלישית ועד הזמן האחרון
 מאת
 פ. ה. וועזשטיין.
 (המשך מגליון ל"ג)

בבר העירותי בזה על המאמר היקר „לתולדות השלחן ערוך והתפשטותו (שבא ב„השלח“ כרך ד—ו מאת החכם ר' חיים משערנאוויץ, „רב צעיר“ באודסה) בנוגע לר"י פולק וערכו הגדול, ומפני חשיבות הענין, מוצא אני לנכון לברר כאן עוד דבר יסודי אחד, אשר לפי דעתי שגה בו בעל המאמר. מדבריו שם יוצא לנו, כי שתי השיטות בתלמוד התורה, שהוא קרא

סכסוך מדיני בנגר נשים יהודיות. שהי נשים מאונגריא היו בעיר הרומנית קנסטאנצא ובעברן בחיז דברו ב„שפת אמן“ מריארית. פטרויטים רומנים לא יכלו לסבול את חלול ארצם בשפת המריארים, הוחצים את אחיהם באונגריא, ויכו את הנשים. קנסול אוסטריא רב את ריבן בתור בא-כח אונגריא ופטרויט רומני הכירו על זה על לחייו. הדבר בא עד לידי מלחמת השנים ופולמוס דברים פרי בין ממשלת אוסטריא וממשלת רומניא. והכל בטיביל הנשים היהודיות הפתיות, המתחפשות למריאריות. אף שהן יכולות לדבר יהודית או אישכנזית.

מי הוא זה דערענבורג שר המושבות באשכנז? קיסר אשכנז הסיר בנודע את הפרינע האהענלאהע מכנו בתור שר המושבות באפריקה כי הוא ופקודיו התרשלו בעבודתם ויאבדו מיליונים ונפשות אדם הרבה מאד, גם גנבית וחמס רב נגלו, וישב במקומו את הסוחר החרף דערענבורג. בשם הזה נודעו לנו חכמים יהודים בפאריז בתור חוקרי ספרותנו ולשונות בני קדם. בעתון „רהיינישער קוריער“ התפרסם מאמר חשוב. להפיץ אור על תולדות המשפחה הזאת וראוי לשום אליו לב, כי הוא פרק נכבד בהיסטריא. אבי המשפחה הזאת היה ר' יעקב מדערענ-בורג, היא עיר קטנה סמוכה להאלברשטארט באשכנז. על אודותיו לא נודע הרבה. בנו ר' צבי הירש דרנבורג בא למאינץ ובהיותו למדן וסופר נעשה לסופר או שמש הקהלה. הוא חבר חזיון עברי בשם „יושבי תבל“, בעין „לישרים תהלה“ של רמיח לוצאטו וידיפסוהו באפסנאך בשנת 1789. במאינץ היה גם מוזג י"ש אצל ביהכ"נ; דמתפללים שם נכנסו אליו אחרי התפלה לסעד לבם. בשנת 1808, בהיות ארץ הסן תחת יד נאפוליון, יצאה גזרה, כי כל היהודים יחפשו שמותיהם היהודיים בשמות גברים, אז התכנה ר' צבי בשם הארטוויג. בכורו היה דקטור יעקב דרנבורג, עורך דין חרוץ וחרף מאד, אשר עוד היום יספרו נפלאות על דבר חכמתו. הוא נעשה אחרי מות אביו לנשיא קהלת ישראל במאינץ. בימים ההם נקרעה מלכות נפוליאון ומדינת הסן שבה לקדמותה. אז בטלו חקי החרות ושווי הזכויות והיהודים נקשו להראות את שבניהם, כי כראים הם להיות שווים עם כל יושבי הארץ. ביחוד עמל בזה ראש הקהלה במאינץ וישם לבו לעשות איזו תקונים חצוניים קטנים במנהגי בני עמו, למען ימצאו חן בעיני שבניהם. ויכתב חוכרת, להוכיח את קלקל החנוך היהודי ויציע לעשות שנויים בתלמוד התלמוד, כי דרך התלמוד הנהוג אינו מביא לתכלית הרצוי. גם שנה את המנהג בהליות המת, שבימים ההם היו היהודים נוהגים שם, כמו עוד היום בגליציא, שלבושי קרעים ישאו את הנפטר במטה פתוחה ורצים עמה ברחובות, כאלו רדף מי אחריהם. הוא עשה מרכבה ויתקן שיעבירו את המת בארון ולבושי קרעים ובגדים צאים לא יגשו ובכבוד ולאט ילווהו לבית עולמו. והרבנים והקנאים עוררו רעש גדול ועצום על התקונים החדשים ויחרימו את דרג-בורג וירדפוהו ויציקו לו מאד, עד אשר נאלץ להתפטר ממשמרתו. הימים ההם היו ימי תסיסה רבה ביהודי אשכנז, בולמוס הבגידה בישראל אחז קמט מירי את כל אשר ריח השבלת ברלין נגעה בו, והרבנים רחו בדרכם למרות הזהרת הגמרא את הדקטור דרנבורג בשתי ידיים על חטאו הקטן; ע"כ המיר זה את דתו ומיד מנתהו הממשלה לשופט ואחרי כן לפרופסור בניעסען. וראה פלא! הבוגד הזה, אשר כל ימיו עמל ויניע להשוות את היהודים לעם הארץ, למען לא ילענו להם, לא יכול ללמד לשונו לדבר צחות כלשון אשכנז ובשפתו הכירו בו את היהודי ותלמידיו לענו לו ויכריחוהו להתפטר והממשלה שמתהו לשופט כביה"ד הגדול ואח"כ לקטיגור העליון בממלכה. גם אחיותיו של הבוגד הזה ובעליהן פנו ערף לדת ישראל, בניהם המה עתה שרי צבא בצרפת. אך אחיו הקטן יוסף דרנבורג נשאר נאמן לדתו וילך פאריז והיה שם לאחד מגדולי חכמי ישראל בדור הקודם. ספריו בחקירת לשונות בני שם ובחכמת ישראל רבו מאד. גם בנו הארטוויג דרנבורג הוא חוקר לשונות בני קדם וספרותם ויעש ספרים רבים במקצוע הזה. הוא פרספור לשפת ערב ולתורת האישלם ואחד מראשי ח"י"ח. ובני הדקטור יעקב דרנבורג היו האחד היינריך דרנבורג, פרופסור למשפטים וחבר הבית העליון של בית המחוקקים הפרוסי והשני הוא עורך ה„ברלינר טאנבלאט“, ושר המושבות החדש הוא בנו. הוא

הקדמונים בטרם נולדו ספרי הקבלה. ככתבי האר"י והשל"ה לא נמצא כלל זכר למנהג הזה. משורטקוב. יהושע פרעמינגער הכהן.

בתמיה.

בבחינה-המלואים לבית-הנאמנים, במקום "העגל" "הנבחר" לפנים כבראדי-זלומשוב, ערי היהודים, יצא "הזהב", בעזרת ננידים ואחמה תמוה, הלא לכאורה, ההפך הוא מהמסופר בתורה! ויהתפרקו העגל — והזהב יצא כתוב זה בתורה מי מצא? וויען, וסלחת לעונינו תרס"ו.

י. א. מורטשינר.

רבקה גלינערט	יהושע פרעמינגער
מאורשים כחדש אלול תרס"ו.	קולומיא.
קולומיא.	קומי
שלמה שינדלער	זלאמא היקאנט
מאורסים כחדש אלול תרס"ו.	מלוסמע.
יעזיערזאני.	מלוסמע.
כערטא גראָב	אברהם פֿאָגעל
מאורשים	
קאלוש.	פערעקאסי.

מו"ט לאדמו"ר הרב הגאון הגדול וכי' מ פנחס הלוי איש הורוויץ שלימ"א אב"ד ור"מ דק' כראדשיץ ולו' הרבנית העדינה שלימ"א לארשם את בהם השלמית מ' ריוול ת' עם ב"ג השלם כ' גרשין נ"י כן הנביר הנדיב היחסן הגדול מ' זלמן פרייליך נ"י מקראקא. ויכתבו ויחתמו לחיים טובים ונעימים אמן. איצי שפארער.

ככל לבנו ונפשנו הננו מכריכים את רבנו הגדול אדיר התורה אבד"ק וראש ישיבתנו כש"ה מו"ה פנחס הלוי איש הורוויץ שלימ"א עם רעינו המובה ויראת ה' מ' בת שבע שלימ"א לארוסי בתם המהללה מרת ריוול ת' עב ב"ג צנא מלא ספרא כ' גרשון בן הנכיר הנדיב מ' זלמן פרייליך נ"י מקראקא, במו"ט מובשנה מובה ומתוקה. כל חברת ומנהלי הישיבה, תורת חיים" בבראדשיץ.

אברך את כל איהבי, מכירי ומיודעי בכוח"ט, בשנה טובה ומתיקה. בברכת ארץ וישראל. חיים ישראל איזו ורעינו—ציריך.

בעריל נעלקין עם בנו יחיאל נעלקין ואשתו מברכים את קרוביהם ומכיריהם בשנה טובה ומאשרה, מחיר הכרטיסים 2 כתרס"ו נדכנו לצדקה לאומית.

הנגנו מברכים לשנה החדשה בברכת כוח"ט את המליג' מר משה ליב ווינד כבוברקא. משה ופייביל אונגער—זולקיעוו.

בשנה טובה ומאשרה אכרך את כל הציונים ואת כל קרובי, ידידי ומכירי בכל מקומות מושבותיהם. ליבוש שווארצבערג—סמרי.

בל מיודעי וקרובי מקרוב ומרחוק הנני מברך בברכת ציון וכוח"ט. פב"ג וב"ב.

לכל דורשי שלומי שנה טובה! חיים דוד לאנגפוס—סנדץ חרשה.

ברגשי אהבה הנני מברך כמז"ט את רעי היקר מר יצחק ליב וויען לארוס"ו עם מרת ציפרא סנ"ל. יוסף בעער—בוברקא.

מקרב ולב עמוק אכרך את רעי מר מרדכי בורשמיץ כמז"ט להארטו עם מרת שרה גאלדבערג ממושנא. יצחק ווייסבערג—מרגוב.

ברגשי אהבה אניש כמז"ט לירידי נעורי מד שלמה שינדלער להארטו עם מרת זלמה היקאנט ממלוסמע. זוסע שווארץ—יעזיערזאני.

מעמקי לבי אברך כמז"ט ובכוח"ט את עמיתי הנכבד מר אלקנה מנצ'ר לארוס"ו. דוב ביליג—גרודק.

מול טוב מלבי פנימה הנני מביע לרעי מד אברהם אנטמאן ממאשיסק לארוס"ו עב"ג מרת פעריל בובערמאן מדברומיל.

מענדיל צוקערמאן—חירוב. מקירות לבבי אכיע כמז"ט לדודי הרה"ג מו"ה דוד קליינהאנדלער אבד"ק זכארוב לכלילת בנו מר יעקב עם מרת גאלדא אבערדאם מסמבור הישנה. מתת' קלמר—פשעמישל.

היוד כדורכים אענה את כמז"ט להוג מר אלכסנדר ריכטער ומרת סימה פאגעלמאן לכאם תחת אפריון ולאבותיהם, יוסף גרינער—קאמישיקא.

לושה כזה, ונלאו כל חכמי לב לכא עד הכונה. בסדור הגאון יעבץ הכיא המניה מויטומיר, כי המקריא אומר להתקוע שכ והתורה בין סדר וסדר מהתקיעות. ומי לא יראה גדל הלחץ כזה, מלבד כי העקד חסר מן הספר, מלת "התורה". ועוד כי זהו מנהג מאוחר ע"פ גורי האר"י והשל"ה ז"ל (עי' מנ"א סי' תקפ"ד ס"ק כ'). אבל מלת "שכ" נמצאה רשומה גם בלקוטי מהרי"ל ומנהגים הקדומים. ועוד הרי מצות ודוי. היא מעומד כמבואר כאו"ח סי' תר"ז ומפורש במקרא (נחמיה א') ויעמדו ויתודו על חטאתם. עי' פר"א פמ"ו. ונראה לי פשר דבר המלה הסתומה ע"פ מה דאיתא במס' סופרים פ"ו והובא במור או"ח סי' קמ"ג מתוספתא דמגלה, שאם אין ז' קרואים בביהכ"ג קורא אחד ויושב ואח"כ קורא שניה, כרי שיוכר הדבר שהוא קרא כמקום שנים. לכן גם כתקיעה, למען יהי היכר כי משום ספק עושים תש"ת ותר"ת נהנו מקדם לישב באמצע. אח"כ במל המנהג ממעם שכתב המוד בשם אביו הרא"ש ז"ל כקה"ה כי עתה שכל אחד מברך אין צריך היכרא. עי' תוס' נט"ו ד"ה כי אמרינן. וזה מקרוב נהנו ההוקעים להפסיק בודוי ע"פ השל"ה וכקצת מקומות אומרים יה"ר בין התקיעות והמל "שב" נשארה כסדרים לזכר המנהג הקרמון.

*

הרב בעל כאה"ט או"ח סי' תקצ"ג ס"ק ג' כהב ויש לכסות השופר כשעת ברכה. וכן הביא את המנהג הזה הגאון ראז"מ כס' מטה אפרים ולא באר מעמו של דבר. שאלתי לחכמים ואין פותר, עד שמצאתי מקור מוצאו בהנהגות מנהגים הלכות ר"ה סי' קי"ט (והוא קדמון), שכן מביאו הרמ"א בר"מ סי' קכ"ד בדיון עמידה בחזרה הש"ץ וכמנהג ד"ח אדר סמ"ד מכואר ומנו רנ"ו לאלף הששי). וכן הביא בא"ר סי' תקפ"ח ס"ק ח' בשם הג"מ. וראיתי כמנהגים הנספח למחזורים גדולים דפוס וויען, שם הנוסח, ויכול לכסות השופר בשעת ברכה" (בדפוס ווארשא הנוסח כמי בא"ר ויש לכסות"). ונראה שזוהי הנוסחה האמתית, דאין קפידא דוקא לכסות. כי מבואר בסדר רב עמרם גאון זו"ל: "יקודם התפלה אוחו ש"ץ שופר בידו ומכרך. וכ"ה בשבלי לקט השלם הוצאת הרה"ח רש"ב סי' רפ"ט ובהניא רכתי סי' ע"ה ומבואר ז"פ מ"ש הרמ"א בר"מ או"ח סי' ר"ו בשם המרדכי, דכל מצוה יאחו בימינו בשעת ברכה. ומקורו מההוא דשמן והדס ספ"ו דברכות וירושלמי שם פ"ח ה"ה. ובסי' תרנ"א כהב המור: והרמב"ם כהב שיברך על הלולכ קודם שיטלו ול"ג לר"י. וכהב ב"י מהמעם שכתב הרא"ש, דהאיך יברך עליו בשעה שהוא מונח בכלי. וכ"כ הטו"ו ס"ק ה' בשם התוס' והרא"ש ע"ש. ובסי' קס"ז סעיף ו' אין לברך קודם שיתפוס הלחם ובי' המנ"א, דבעינן סמוך לעשייתו כמ"ש כסי' תרנ"א ובסי' כ"ה לענין תפילין, דכל המצות מברך עובר לעשייתו, וכהב המנ"א ס"ק י"ב. פי' סמוך לעשייתו, אחר הנחתן דקודם. וכאר בעל מחצית השקל דבריו: אע"ג דבעינן עובר לעשייתו, מ"מ לא יברך עובר דעובר, לכן אין לברך המוציא עד שיאהו הלחם. וכן כלולב. ונראה דדוקא במצוה שהארס נהנה ממנה דומיא דשמן והדס יאחזנו בידו, משא"כ בשופר, דהעקד הוא שביעת הקול, דמה"ט מברכין, "לשמוע" ולא "לתקוע" דליכא מצוה בהקיעה, רק השמיעה וגם השומע ממרחק יצא. ע"כ אין התקוע צריך לאחזו בידו. (בקריאת התורה, שנמשלה כידו בשעת ברכה, סמכו המנהג על מה שנאמר, לא ימוש ספר התורה הזה, מלמד שהיה ס"ת בידו של יהושע כמבואר בב"י, או"ח סי' קל"ט, אבל כמגילה לא הזכיר שום פוסק שיאחזנה בידו בשעה ברכה ממעם הנ"ל, שכל דבר שיוצא בה מהרחק אין צריך לאחזה בידו.) בודאי לקח דבר זה מאחד הפוסקים הקדמונים, שכן דרכו ללקט בין הפוסקים. וא"צ לפשר הגאון רד"ל כמאמר קדמות הזהר ענף שני בהערות ובאורים, שהתקוע יאחו בידו, רק יכול לכסות במליתו, שלא יראנו לקהל, ושוב בא לידי ספר שרי חמד להגאון ר' חיים חזקיה מיריני ז"ל מחברון וגם הוא התעורר לבקש מעם המנהג והביא בשם כותב אחד, כי היא ע"פ סוד. ובאמת זה אינו, כי מקורו מאחד הפוסקים

בספר, אשר חכמיה "המרחיכים", כהרמב"ן והר"ן, אחזו בה, ימאו — מימי הרמב"ן, שהיה הלמיד הצרפתים והלך כעקבותם בפלפולו ותלמודו — היתה ספרד מעון לפלפול ההלכה, אשר פרץ שם לרוב מדור אל דור. רבנו שמשון משאנץ, לדונמא, היה אחד מבחורי חכמי צרפה, בעלי התוספות, אחי ריצכ"א, רבו דרבו (ער רמב"ן 4), ובעיניו לא ישרה שימתו של הרמב"ם, "המפסיק", הרוצה כספר "משנה תורה" להפשיט מן התלמוד את המשא והמתן, להשמיט המחלוקות והראיות ולהעכיר הפלפול מן הארץ, והוא, הר"ש משאנץ, כותב לדכנו מאיר הלוי אבולעפאי: "ואיש אל ישום יניעו כספרים הסתומים", כלומר ב"משנה תורה" של הרמב"ם, אשר סתם את דבריו ולא הביאם בשם אומרים. (5) הרב צעיר" חושב את ר"ש מקינון, "המרחיב", בין חכמי ספרד, בעוד שבאמת היה ד"ש מקינון, הוא ואכותו ואכות אבותיו, "צרפתים" (6) ובכל ספרו, "ספר כריתות", אשר ענינו להבין ולהורות דרכי העיון בתלמוד וכל הכללים הנחוצים להבנת הסוגיות, לא יזכר אף אחד מכל חכמי ספרד (7). אין לך "מרחיבים" גדולים, בדורות הקרובים לדורו של ר"י פולק, מראשי הישיבות באונשכורג, גירנברג ורנינשכורג, שהיו מפולפלים ומחודדים בתלמוד ובהלכה, ודרך למודם וחדורם היה "ככלל תורת אמת", דומה לדרך הלמוד והחדור של ר"ת ור"י וכל בעלי תוספות מחודדים (של"ה מסכת שנועות, קפ"א), ואשר מישיבתם יצא "המרחיב הקיצוני", הראש והראשון לכל המרחיבים בפולק, ר"י פולק, — והם היו "אשכנזים"! מהרי"ו, ראש הישיבה בגירנברג, בלמודו עם התלמידים — אמר עליו תלמידו מהר"י ברונא — נהג כהראשונים בעלי התוספות ללכת כדרך הפלפול לחדד התלמידים, ומהר"י ברונא, שהיה ד"מ בגירנשכורג יותר מעשרים שנה (אחרי שמושו כרבנות בברונא כמדינה מורביא), כתב למהרי"ק, "שעיקר הרבנות הלוי כפלפול, והרבנות מצד הפלפול עדיף וחשוב" (שו"ת מהרי"ק סי' קס"ט) וידוע, כי מהר"י ברונא סבל גם צרות פרטיות — נוסף על צרות כלל היהודים באשכנז (8) — שנמסר למלכות והושם כמשמר י"ג ימים ע"י עלילות שקר (9) והתגלגל מצרה אל צרה ושנות חייו שלשלת של הלאות. (10)

מענין הימים.

סוף.

עוד על זה אעיר. ככל המחזורים נרשמה בין התקיעות מלה שב ולא נודע פשר דבר, איזו כונה

1. ר' יהודה תלמיד ר' יצחק ב"ד אברהם (ריצביא) אחי ר' שמשון משאנץ (שהיה הוא ואחיו הריצביא מבעלי התוספות המפורסמים) היה רבו של הרמב"ן (שם ע' 4).
2. עי' אגרות להרמיה עי' קליא וספרו של נידעמאן ח"א ע' 67 ורדור ח"ה ע' 10.
3. וקרוב הרבר, בי ר' יצחק, אביו שר"ש מקינון, הוא אותו ר' יצחק בן יצחק מבעלי התוספות (רדור ח"ה ע' 67).
4. שם ע' 88.

5. נבחר ידוע שכל מדינה שונפת בה עכילה מן העכילות דכא שייכי בממון אפי' בעיר א' או כל המדינות בסכנה כרמוכח בעו' במדינת שיליוויא נמצא שבד המדינה בעיר אחת... בעוונותינו הרבים העלילות מצויות (שו"ת מהר"י מברונא סי' רס"ז). אדברה במר נפשי. — אומר מהרי"ב מברונא — ...עד מתי לא נתיישר בכל התוכחות ופורעניות אשר מתרנשות בעו"ה בכל תפוצות ישראל, נכרו הרשעים וחרבו מדינות שלימות ומה לנו למחלקיות לגור חרמות ולצאת במלחמות היה לנו להיות באגורה אחת לבטל מחשבות שונאיו ועוד ק' עלי כמקורות הרב דהכניס ראשי בין מחקות גדולים וקדויות ועוד לכתוב למרחקים רכאקים להו במלתייהו במידי ואני טרוד מאד בעויה בצרכי המדינות בעסקי המלובה אשר כלנות ולין ברחמי השמים מ"מ אמרתי אולי יש תקוה ותועלת וביטול המחלוקות בשורות הלל נכתבים בדמע לעי' לרוב צרות המתוחות במדינתנו (שו"ת מהר"ם מינץ סי' ס"ג).

6. יישר כחץ על זריוותך... אבל כבר נדרו בעדי בעוונותי הרבים ומסרו אותי למלכות על נופי וממוני והפס אותי המלכות י"ג ימים במגדל עד שהעמרת ערבות על נופי וממוני (שו"ת מהר"י ברונא סי' רס"ח).
7. נרץ דברי ימי ישראל ח"ח ע' 218 ובתרנמו העברי משפ"ר ח"י ע' 280 וציון 6 שם דוד דוד ודורשו היה ע' 280.

טאפעל טרויבען

גראססערין, זיסס, שמוקהאפט'יג שי
טעגליך פריש פאן שטאק 10 פונד-
קאללי פראנקא איבעראלליהן ליעפערט
פיר 1.70 fl.
L. Altneu Versecz 15, Ungarn.

מורה עברי נבכש

ראשי הקהל בסאלאטווינא מבקשים מורה
עברי מימחה. לפנות אל
Verein Zion Solotwina.

רוסישער טהע

פאן קראנען 4 ביו 10 פער ק"ג לאוע
און געפאקט. פיר צופריערענהייט ווירד
גאראנטירט. ביי
L. Apermann, Brody

יצא לאור ספר

"מנחת יהודה"

לכאר מאמרי רבני'ה בתבונה רבה. ספרי
המחבר הזה כבר התפרסמו בעולם ואין
צורך להרבות בשבחים כל הרוצה לעמוד
על עמק חכמת חז"ל יאסוף גם את זה
אל ביתו, להשיגו אצל המחבר:

Rabbiner J. H. Gelbard
Jazlowiec.

מורה

פדגוג מומחה מבקש רו משרה.

יש לו יריעה רבה הן בשפת עבר והן
בשפות המדינה (גם עברית בעברית).
העודות טובות מגרולי ישראל משלח
להדורש. גם בין סופרי ישראל יחשב.
לפנות על האדרסה:

HERMANN MARGULIES in GORLICE.

מיינען פ. מ. קונרען ווינשע כוח"מ.
איך ליעפערע אויך צו ווינטערסצייט

בלוטעגער

מיט פארצונספרייזען.

Samuel Reischer, Rohatyn
Blutegelhändler.

תורה עם דרך ארץ

צית הספר תלשון ככל הנומלטה, אשר
צו ירכשו להם בני יהודים תורם ומתק
יחדי גמור צימד עם ועניי צה"ס הכלליים
— אשרי האיש שיוכל לשלוח את צט אל

הגמנוזים העברי

אשר צאונגארט צירלז תחת הנהגת הרב
הנאח דיר נחיר יונג. עס ילמוד תלמידים
כל עניני הלמוד של גמנוזים וגם תורה,
פיה, דקדוק, ש"ס ונפטיס, וימכו צדק
התורה וי"ס. תלמידים ונגלייל ילמוד פה
גם פולניש ועליהם להתמקד צנחלקת ההכנה
פה בשפת אשכנז. נחיר הלמוד, הענן
ומחזקת כשרים ונחמשים כשר למדש ולמעלס.
יחזר הפטיס נודיע:

Rabbiner Dr. M. Jung
Ung.-Brod (Mähren).

ERSTES SPECIAL-HAUS von Echten Gramophone-Phonographe

Engros & Endetail

JOSEF WECHSLER

KRAKAU und WARSCHAU.

in Krakau, Grodgass 71/II

עמפיעלם עכטע קאנצערט גראמאפאן יוכט נוד
מיט מארקע, שריובענדער ענגעל.
ריעזיגע אויסוואהל פאן יודישען אונד העבראישען
פלאטטען. — עכטער קאנצערט-גראמאפאן מיט
מארקע, שריובענדער ענגעל, זאמט 12 פלאטט-
טען, נוד 85 פראגין. ניעמאנד זאל ריעזע בעסטע
געלעגענהייט פערזיימען.
פריווקראנטע עט הויפטפערצייכניססע אויף פערלאנג-
גען גראטיס אונד פראנקא.

Gratis und franko

verlangen Sie meinen neuen
illustrierten Preiscurant über
1000 Abbildungen von Uhren,
Juwelen, Musikinstrumente etc.

Warenhaus

CH. KAPELUSZ

KRAKAU

Echte Nickel Taschenuhr Marke
»System Roskop Patent« ge-
nau gehend samt Nickelkette.
K 3.70, 3 Stück K 9.80.

Versand per Nachnahme oder
Vorherschendung des Betrages.

גמנוזים-ריאלי-בכראקא.

וביום 10 ספטמבר נפתח בקראקא (גרינענאסע)

הגמנוזים-ריאלי

בבית ספרנו ינדלו הנערים ביראת שמים ובדרכי
התורה, ילמדו תורה, רש"י, ג"ך, גמרא, ש"ע, שפת-
עבר ותולדות היהודים ע"י מורים מומחים לומדים
מופלגים ומלבד זה ילמדו כל עניני הלמוד שר
גמנוזים ריאלי ע"י פרופסורים מבה"ס של הממשלה.
בסוף כל חצי שנה יקבלו התלמידים אחרי הבחינה
העודות, שערבן כערך התעודות בבח"ס של הממשלה.

כסף חדיש = Argent plaque

אני שולח לכל קצוי ארץ ואיים רחוקים במחיר מצער, להתחרות נגד כל
בתי חרושה, וכל החפץ לסחור ולראות שכר טוב בעמלו ישלח משאלותיו ישר
בצירוף דמי קרימה על שמי

Jos. Kapelus, Krakau

12 כפות, מזלגות, או סכינים חדים 7 פל, 2 מנורות (Chandeliers) גבוהות
27 צנטימטר 2.60 פל; 29 צמ"מ 2.85 פל; 32 צמ"מ 3 פל; עם בוכב
ציוני, מגן רוד" 25 צ"ל יוהר; מפותחים ומצוירים ואריות או כוכבי ציון מזהבים
38 צמ"מ 4 פל; כוס לקידוש מזהב 70 צ"ל; קנה בושם (Boités à psom)
להברלה, מעשה רשה 65 צ"ל. עץ החיים לופ"ת מזהבים עם 12
פעמונים 10 50 פל. כתר תורה, עטרת תפארת כלילת יופי 12 פל. מנורות
לחנוכה הרבה מינים 1.50 עד 15 פל. וכן כל כלי הבית מינים הרבה
מאר. הכל במקח השהו לסחורים להשתכר בעין יפה. החפץ בכוס או קנה בשם
לדוגמא ישלח המחיר ונוספות 18 צ"ל, יקבל החפצים חפשי בטובה. בכל מקום
שחוא. אות מפותח 3 צ"ל. ואשר לא ייטב בעיני הקונה יקובל חזרה.

כשר'ה

פפלאנצען-בוטטער

די אללער בעסטע ריינסטע פפלאנצען-
בוטטער ערוועטצט פאלשטענדיג שמאלץ
עט נאטורבוטטער. אונטערשיידעט זיך
פאן אנדערען עהנליכען פאבריקאציאנען
דורך איהרען בוטטערארטיגען געשמאק,
מארקע

„PRIMAOL“

הכשר מבר"צ דק"ק קראקא. אויך שפע-
ציאליסט אין טראקענעס אבסט-עקספארט.

S. Kragen, Podgórze.

פיר ברוכליידענדע

ראריקאלע הילפע אהנע אפעראציאן.
פערלאנגען זיא גראטיס אונד פראנקא
דיא נייא ערשיענענע בראשיערע פאן
מ. פרייליך, ספעציאליסט פיר ברוכ-
ליידענדע אונד ערפינדער דער ק. ק. פאט.
באנדאווען, אין לעמבערג, גראדעצקא-
גאססע 35.

בר חוכהמכרח כבא ארי לימים אחרים.

פחמים וקאקס מפרוסיא

אמציא במקחים שוים לכל תחנות
גליצא ואתאמץ להפיק רצון הקונים
התמידים עצה"מ. על המקחים שארשום
אין שום הנחה.

Josef Perlberger, Lwów.

המקחים עדו מיום 1 ספטמבר ש"ז.

קורזים עברים = בקראקא.
בקרוזים העכרים, אשר בחכרה
„ציון“ בקראקא מתקבלים נערים ונערות
להביאם לידי שלמות בידעית תורה
נביאים וכתובים, שפת עבר ודקדוקה
ובקריאה, כתיבה ודבור. מחיר הלמוד
ממוצע. זמן הלמוד אחר הצהרים.
התלמידים לקרוזים וגם ללקחים
פרטים מקבל מנהל הקרוזים מר שבת
וואלקאווסקי בביתו ברחוב
Miodowa 9.

Sammlung gottesdienstlicher Vorträge

gehalten in den israelitischen Feiertagen

von L. Pohorilles, Śniatyn.

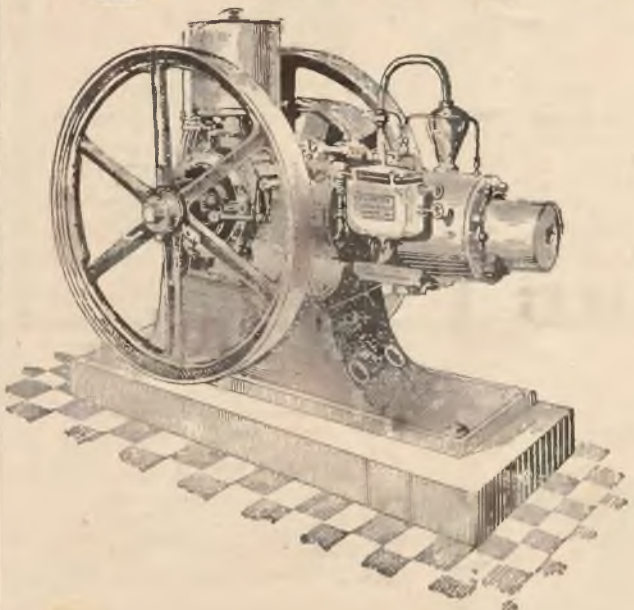
Heft 1. Preis 60 h., mit Postzus. 70 h.

zu beziehen von

L. Pohorilles, Buchhandlung, Śniatyn

CLIMAX

ראה על צווייטאקט מאמארע

ברעננמאטעריאלקאסטען פאן 1 1/2 — 2 1/2 העללערן פראָ עפּעקטיווע פּפּערדעקראַפּט אונד שמונדע.

קיינע פּינאנצאקאנטראללע. — גערינגסטער וואַסערבעדאָרף. וקיינע עקספּלאָזיאַנסגעפּאָהר.

בענוין-מאמארע, גאז-מאמארע, זורנגאז-אנלאנגן, דאכפּפּאשינען.

BACHRICH & Co., WIEN

XIX/6, Heiligenstädterstrasse Nr. 83.

טעלעגראם-אדרעססע: Bacomp.

טעלעפאן אינטערוארבאן: וויען-דאָבלינג 113.

למען דעת כל בית ישראל.

נודיע בזה לאחינו שומרי מצוה וחובבי פרי הארץ וישובה, כי אתרוני אנודתנו „פרי עץ הדר“ מגני האתרונים הכשרים כמושבות היהודים בא"י, שרק המה נשמרים מהשש הרכבה, כי עומדים הם תמיד תחת השגחת הרב הגאון הצדיק מו"ה א"י קוק שליט"א האבד"ק יפו והמושבות ת"ו (שנמסרה אליו ההשגחה מטעם הרבנים הגאונים ביהד"צ בירושלים ת"ו ובראשם הגאון הצדיק סבא קדישא ה"ר שמואל סלאנט שליט"א) האתרונים האלה נמצאים למכירה באירופה התיכונה אצל האנשים הנקובים פה באוסטריא: י. ל. קאָרעץ — ראפטישע (הסוכן הראשי בכל גליציא), ד. ה. טיענער לכוב, הרב ר' יעקב שור — קומי, מענדל וויינשטיין לכוב, ה' „תקות ציון“ — לכוב, רועזניצקא 5, ה' „בני ציון“ יארוסלב. באונגריא: הרב ר' יוסף לייבצוויטש — מאנאטש (הסוכן הראשי בכל ארץ הגר), יוסף שטיינער, קאפוער, זיגמונד קאטן — גערבע-פונטשעלי, באשכנז: ג. קראָמער — האמבורג מאריענשטראסע 38. י. פראַנקעל — קרומניע אצל פאָזען. — וידעו נא אחינו החפצים באמת ובתמים לברך בהג על אתרונו כשר ויהוד עם זה להביא ישע וברכה לאהיהם העובדים בזעת אפם את אדמת הקדש, לפנות רק אל האנשים האלה, כי בלעדיהם אין מאתרוני אנודתנו אצל שום סוחר אתרונים וכי יסיתום הסוחרים בתעלוליהם לאמר, כי גם להם אתרונים כשרים מארץ ישראל אל יאבו ואל ישמעו להם, כי כל האתרונים הנמכרים על ידם, אם גם מא"י באו, לקוחים מגני בני הנכר ומורכבים הם ואינם עומדים תחת שום השגחה. ישימו נא אחינו את לבם לדברינו אלה, כי במטעי האתרונים תלויים עתה כל תקות הישוב וקיומו וידרשו אתרונים רק מאנודת „פרי עץ הדר“ ויתכוננו היטב אל ההכשר של הרב הגאון הצדיק הרא"י הכהן קוק שליט"א, כי רק בזה יהיו בטוחים, כי בידם אתרונו כשר מארץ ישראל. — בתקוה כי דברינו יעשו פרי ואחינו יבינו סוף סוף מה לקרב ומה לרחק הננו אחיכם עובדי אדמת הקדש הכרי האנודה של בעלי גני האתרונים הכשרים כמושבות היהודים בא"י

„פרי עץ הדר“.

HOTEL LONDRES

Krakau, Stradom. Inhaber Salomon Wasserlauf.

הערפאָראַגענדעם בעליעבטעסטעם האטעל דער יודישען קויפּמאנאוועלט, אים צענטרום דער שטאָדט, שעהנע ציממער, נוטע קיכע, שטרענגס כשר פֿיר זאָמערסעזאָן שעהנען גארטען איינגעריכטעט. פֿיר פֿרעמדע געסטע, וועלכע ערצטע ברויכען בעסטענס געאיינגעט.

עמפּפּאָהלען צו בילליגסטען פּרייזען.

בקרוב יצא לאור

סלם החכמה

מאת יצחק קאמענעצקי מווארשא.

מטרת הספר להיות למורה דרך והמר מן המוכן ללומדים בכתי ספר כלליים, לחזק את למודי הדת הרופפים שם, וגם למורי הדת ומלמדים בעצמם, הוא ספר-עזר בדרך מחקר והגיון על כל שלשה עשר העקריות.

לפנות אל:

J. Kamenecki, Warschau, Muranowska 47.

ערשמע קראקויער מיט עלעקטרו-שער קראפּט בעטריבענע

כשרה כשרה

דאמפּפּי-זעלכוואַארעץ

פּאָבריק

מיט דען בעסטען מאַרענאָסטען מאַשינען, ערצייגט שטענע פּרימא סאַלאַמי וועראַנזער, ברוסט שינ-קען, קרענווירסטעל א. ה. וו. פּער-זעהען מיט הכשר של הבריד"צ דפּה. עמפּפּיעהלט צו

בירגניסטען פּרייזען.

אויף פּערלאַנגען ווירד פּרייז-קוראנטע עמ הכשר איינגעשיקט.

Emanuel Glaser

KRAKAU, Bozego-Ciała 8.

למדו היטב!

המורה המומחה מר יצחק קלוגמאן ברחוב דיעטר מספר 38 במראקא מקבל תלמידים, ללמדם בביתו תנ"ך ורקדוק ונמרא ולכתוב עברית. התלמידים מחוץ לקראקא ימצאו דירה בביתו ומזון טוב. על מיב שמת הלמוד יעידו כל האבות, שמסרו בניהם על ידו.

Nicht lesen

allein, sondern probieren muss man die altbewährte medizinische Steckpferd Lilienmilchseife von BERGMANN & Co. Dresden und Tetschen a/E. vormals Bergmann's Lilienmilchseife (Marke 2 Bergmänner) um einen von Sommersprossen freien und weissen Teint, sowie eine zarte Gesichtsfarbe zu erlangen. Vorrätig à Stück 80 Heller in den meisten Apotheken, Droguerien Parfumerien und Friseurgeschäften.

Gründungsjahr 1877.

מעבעל-לאנער

ערשמען ראנגעס

עמפּפּיעהלט זיין רייך אַסאַרטיערמעס לאַנער פּאָן שלאָף-עמ שפּייזעציממער, סאַלאַן-עמ העררענציממער-אייריכטונג-גען. נייעסע פּאַסאַן סאַלידעסע אַויס-פּיהרונג צו קאַנקירענצלאַזען פּרייזען.

Wolf Kaufmann, Lemberg, Lukosińskigasse 4.

וויז א ווי דעם נייעם מוועאום.

וויר ברינגען היערמיט דעם פ. ט. פּובליקום צור קעננטיס, דאַס די ערענא-מירטע לעכבערגער

כשר-זעלכוואַארענפּאַבריק

רער פּירמאַ פּאַסטעט קאַמפּ. נונמעהר אין דען בעזיטץ רער פּירמאַ

בלאַנקשטיי עט פּרענקעל

א-בערגענאַנגען אַיז. די פּאַבריק אַיז יעצט מיט דען נייעסטען מאַשינען פּער-זעהן אונד ערצייגט די שענסטען סאַלאַמי, זאַווי אַלע פּערשיעדענען זעלכוואַ-ען-סאַרטען צו בילליגסטען פּרייזען. שטעהט אונטער אַויפּזיכט דעם בירזע דפּה.

Blankstein & Frenkel,

Lemberg, ul. Gazowa 10.

הויפּט פּיליאַלען אין לעמבערג: קאַרל-לודוויג שטראַסע 41, באַימוף 18 באַזשניצא 20.

aller Länder erwirkt

PATENTE

Dr. FRITZ FUGIS

beideter Patentanwalt.

Mitarbeiter: **INGENIEUR** **A. HAMBURGER**

Telephon **2460**

Wien VII. Siebensterngasse 1.

Wyd.: { Naftali Hof. S. M. Lazer.

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu